

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Jana Mrkvová

Participium v současné španělštině

Past Participle in Contemporary Spanish

Praha 2013

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Čermák, Ph. D.

Poděkování:

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu své diplomové práce doc. PhDr. Petru Čermákovi, Ph. D. za jeho cenné rady a odbornou pomoc, jakož i všem akademickým pracovníkům, kteří mi během studia předávali své vědomosti a poznatky.

Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině za jejich bezmeznou podporu a vedení k intelektuální činnosti, především své prababičce Marii Lazecké a mamince Ivaně Mrkvové.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala zcela samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 24. května 2013

.....
Jana Mrkvová

ABSTRAKT

Abstrakt v českém jazyce:

Tématem diplomové práce je participium a jeho uplatnění v současném španělském jazykovém systému. Práce má teoreticko-empirickou povahu. V teoretické části je nejprve vymezena problematika španělského participia v kontextu nefinitních tvarů slovesných a následně je věnována pozornost obecným otázkám participia souvisejícím s jeho morfologickými a syntakticko-sémantickými vlastnostmi. Empirická část sestává ze dvou případových studií vybraných konstrukcí s participiem, *dar por* + participium a *una vez* + participium, založených na jazykovém výzkumu v paralelním korpusu *InterCorp* a jednojazyčném korpusu *CREA*. Cílem výzkumu je zjistit konkrétní participia tvořící uvedené konstrukce a cestou kontrastivní analýzy popsat možnosti vyjádření těchto konstrukcí v češtině. Jednotlivá zjištění jsou kvantifikována a doložena příklady.

Klíčová slova: participium, španělština, čeština, kontrastivní analýza, korpus, kvantifikace, typologie

Abstrakt v anglickém jazyce:

The topic of this dissertation is the past participle and its use in the contemporary Spanish language system. The character of the thesis is both theoretical and empirical. The theoretical part delineates the issue of the Spanish past participle in the context of non-finite verbs and explores the general matters of the past participle connected with its morphological and syntactic-semantic features. The empirical part consists of two case studies of selected past participle constructions, *dar por* + past participle a *una vez* + past participle, based on language research within the parallel corpus *InterCorp* and single language corpus *CREA*. The aim of the research is to identify the particular past participles forming the core of the above-mentioned constructions and, by way of contrastive analysis, describe the possibilities of expressing these constructions in the Czech language. The individual findings are quantified and documented by examples.

Keywords: past participle, Spanish, Czech, contrastive analysis, corpus, quantification, typology.

OBSAH

1 Uvedení k práci. Metodologie	6
2 Participium ve španělštině	7
2.1 Nefinitní tvary slovesné. Participium v kontextu nefinitních tvarů	7
2.2 Morfologie participia	8
2.3 Participium a adjektivum	11
2.3.1 Adjektivní homonyma participií	14
2.4 Syntaktické funkce participia	15
2.4.1 Participium jako součást slovesných struktur	16
2.4.1.1 Participium s auxiliárem <i>haber</i> . Analytické časy	18
2.4.1.2 Slovesné perifráze	19
2.4.1.3 Participium v pasivních konstrukcích	25
2.4.1.4 Participium se sponovým slovesem	28
2.4.2 Participium ve funkci adjektiva	29
2.5 Absolutní konstrukce s participiem. Obecná charakteristika	30
2.5.1 Syntaktické rysy. Otázka subjektu	31
2.5.2 Sémantická interpretace	37
3 Příčestí v češtině	39
3.1 Vlastní příčestí. Příčestí činné a trpné	39
3.2 Zpřídavnělá příčestí. Zpřídavnělé přechodníky	40
4 Participium jako prostředek vyjádření druhého sdělení	41
5 Empirická část. Korpusová analýza	44
5.1 Případové studie. Typologie českých protějšků	45
5.1.1 <i>Dar por</i> + participium	47
5.1.2 <i>Una vez</i> + participium	63
6 Závěry	73
7 Resumé ve španělském jazyce	76
8 Seznam použité literatury	78
9 Seznam příloh	81

1 UVEDENÍ K PRÁCI. METODOLOGIE

Jak je již z názvu patrné, v této diplomové práci se budeme zabývat participiem v současném španělském jazykovém systému. Práce má teoreticko-empirickou povahu a je rozdělena na dvě části.

První část tvoří teoretický rámec založený na deskriptivní metodě, v němž nastíníme jednotlivé poznatky o španělském participiu vyložené v předních lingvistických pracích španělské i české provenience, především v publikacích *Nueva gramática de la lengua española* a *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Nejdříve definujeme pojmy stěžejní pro naši práci, charakterizujeme participium podle slovnědruhové příslušnosti a vymezíme jeho pozici v kontextu nefinitních tvarů. Následně se zaměříme na konkrétní otázky přímo související s tímto gramatickým jevem: morfologii participia, jeho syntaktické zapojení ve španělštině, větněčlenskou funkci a sémantickou interpretaci. Pozornost budeme věnovat zvláště těm případům užití participia ve španělštině, které z důvodů absence ekvivalentních gramatických prostředků v češtině skýtají lingvisticky zajímavý materiál pro výzkum. Zde vycházíme ze Skaličkovy jazykové typologie, dle níž ve španělštině převládá typ jazyka izolačního, zatímco v češtině typ jazyka flektivního. Naším předpokladem je, že v určitých případech dva typologicky rozdílné jazyky vyjadřují tytéž sémantické obsahy prostřednictvím rozdílných jazykových prostředků. Teoretickou část uzavírá stručný výklad o trpném přičestí jakožto potenciálním českém protějšku španělského participia, spolu s popisem jeho využití v češtině.

Empirická část sestává z jazykového výzkumu v oblasti vybraných participiálních jevů zastoupených dvěma případovými studii konkrétních konstrukcí s participiem. Metodologické východisko výzkumu představuje jednojazyčná a kontrastivní analýza založená na kvantifikaci údajů získaných ze dvou korpusových nástrojů a to ze španělského korpusu *CREA* a z paralelního korpusu *InterCorp*. Cílem korpusového šetření je zjistit četnost uplatnění zkoumaných participiálních konstrukcí při stylizaci španělského textu, zmapovat konkrétní participia tvořící tyto konstrukce a určit, jaké jsou možnosti vyjádření těchto konstrukcí v českém jazykovém systému. Zjištěné výsledky na závěr zobecníme a dáme do vztahu k vyložené teorii a k předpokladům na jejím základě učiněným.

2 PARTICIPIUM VE ŠPANĚLŠTINĚ

V první kapitole předstřeme dosavadní poznatky o španělském participiu vyložené v lingvistických pracích předních španělských i českých hispanistů. Jak jsme již předeslali v úvodu, pro záměr naší práce, lingvistickou analýzu založenou na kontrastivním přístupu, je významný i typologický rozdíl mezi španělským a českým jazykovým systémem. Proto budeme věnovat pozornost také těm pramenům, jež pohlízejí na španělštinu tímto prizmatem.

Než však přistoupíme k teoretickému výkladu zkoumané problematiky, je nezbytné vymezit rozměr pojmu „participium“, jak jej chápeme v naší práci. Zde vycházíme z pojetí Pedra Gomise a Laury Segury, kteří v publikaci *Vademécum del verbo español* označují jako participium výlučně participium minulé neboli *participio pasado* a konstatují, že participium přítomné neboli *participio de presente* se zcela lexikalizovalo a ve většině případů nabylo platnosti substantiva či adjektiva, čímž přišlo o svou původní slovesnou povahu a o slovesnou valenci. Ve stopách této teorie používáme označení participium pro tvary participia minulé, ve španělských lingvistických publikacích označovaného též jako *participio de perfecto* či *pasivo*.¹

2.1 Nefinitní tvary slovesné. Participium v kontextu nefinitních tvarů

Participium se na základě ustálené konvence a v souladu s tradičním pojetím španělských gramatik řadí z hlediska slovnědruhové platnosti k verbům, v jejichž rámci spolu s infinitivem a gerundiem náleží k neosobním či nefinitním tvarům slovesným nazývaným též verboidy. Nejprve se zaměříme na základní znaky těchto tvarů a vymezíme jejich zásadní odlišnosti oproti finitním slovesným formám.

Nefinitní tvary slovesné stojí na pomezí mezi slovesy a neslovesnými slovními druhy, což se projevuje v jejich v různé míře zastoupených jmenných a slovesných vlastnostech. S verbem finitem sdílejí schopnost vyjádřit slovesnou třídu a pojmenovávat procesy, na rozdíl o něj však nevyjadřují základní predikační kategorie modu a času, a s výjimkou participia, ani aktualizační kategorie osoby a čísla. V porovnání s finitními tvary slovesa tak pozbývají možnosti vyjádřit vztah mezi procesem a účastníky komunikační situace.² Pro svou pozici na přechodu mezi slovesy a neslovesnými prostředky jsou

¹ Cf. Gomis, P.; Segura, L. *Vademécum del verbo español*. Madrid: Sociedad General Española de Librería, 1998, s. 92.

² Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 199–200.

označovány jako polopredikační prostředky: nefinitní tvary se mohou vztahovat k původci procesu, avšak nejsou s ním schopny formálně vytvořit plnohodnotný vztah predikace.

Ze syntakticko-funkčního hlediska nefinitní tvary vykazují společné znaky s neslovesnými prostředky. Infinitiv pojmenovává proces neutrálně a tím se blíží deverbativním substantivům, ve větě může plnit funkci syntaktického substantiva. Gerundium pojmenovává proces s důrazem na jeho průběh a pro svou okolnostní povahu obvykle zastává funkci syntaktického adverbia. Participium pojmenovává proces zpravidla s důrazem na jeho rezultativní povahu, ve větě zaujímá mimo jiné pozice syntaktického adjektiva a často plní funkci shodného adjektivního přívlastku, např. *un cuarto preparado – cuartos preparados*. Na rozdíl od infinitivu a gerundia nemůže řídit přímý předmět. Může však řídit předmět nepřímý, např. *En las encomiendas, que eran tierras adjudicadas a cada colono*.

Další odlišnosti participia od ostatních nefinitních tvarů tkví v nemožnosti jeho pasivizace a neschopnosti vyjadřovat relativní časové vztahy současnosti a předčasnosti vzhledem k procesu vyjádřenému verbem finitem, neboť jeho základní jednoduchý tvar postrádá složený korelát. Jak jsme již uvedli, participium může kongruovat v rodě a čísle s řídícím substantivem. Jeho trimorfni gramatický formant tedy vykazuje rysy nejen aglutinační, jako je tomu v dimorfních gramatických formantech infinitivu a gerundia, ale také rysy flektivní.³ Participia vyjadřují perfektivní hodnotu a gerundia hodnotu progresivní. Infinitiv jako takový nenese informaci o vidu s výjimkou složených tvarů, v nichž auxiliár *haber* modifikuje významové sloveso a dává konstrukci perfektivní význam.

Jako polopredikáty jsou nefinitní slovesné tvary konstituujícím prvkem polopredikačních klauzulí, v nichž plní funkci kondenzorů, tj. prostředků formálně zhušťujících sémantický obsah, jenž by bylo možné vyjádřit explicitněji pomocí vedlejší věty s verbem finitem nebo souřadnou větou.⁴ Španělská tradice tyto struktury vymezuje v rámci tzv. absolutních konstrukcí. Blíže se jimi budeme zabývat v příslušné podkapitole.

2.2 Morfologie participia

Participium je tvořeno lexikálním základem určitého verba a flektivním sufixem s formami *-do*, *-dos*, *-da*, *-das*, jimž předchází tematický vokál příslušné slovesné třídy. Nepravidelná participia mají zakončení na *-so* (*impreso*), *-to* (*escrito*) a *-cho* (*dicho*). Jeho

³ Cf. Čermák P. *Tipología del español actual a la luz de la teoría de Vladimír Skalička*. Praha: Karolinum, 2009, s. 129.

⁴ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvistický interpretační přístup*. Op. cit., s. 336.

charakteristická struktura je trimorfní, shledáme však také struktury tetramorfní, dimorfní a monomorfní. V případě trimorfní struktury první exponent neúplně vyjadřuje informaci o slovesné třídě, druhý exponent vymezuje vlastní participiální funkci a třetí exponent je nositelem kongruenčních kategorií rodu a čísla, např. *habl-a-d-o*. Nabývá-li participium povahy morfologického adjektiva jako součást opisného pasiva nebo ve funkci syntaktického adjektiva, lze uvažovat čtvrtý exponent a to adjektivní exponent čísla, např. *soy observ-a-d-o-o*. Dimorfní struktura je příznačná pro složené slovesné tvary tvořené slovesem *haber* ve finitní nebo nefinitní formě a ustrnulou formou participia, např. *haber habl-a-do*. Monomorfní struktura, např. *abiert-o*, se vyskytuje u nepravidelných tvarů participií, jejichž původ třeba hledat již v nepravidelnostech slovesných tvarů latinských, kde latinská mluvnice rozlišovala tzv. tvary slabé (*amado*) a tvary silné (*dicho*)⁵.

V *Mluvnici současné španělštiny* jsou definovány tzv. tvary participiálního okruhu, jež historicky vycházejí z latinského supina rozlišujícího participia slabá s přízvukem na gramatickém formantu a participia silná s přízvukem na lexikálním základu.⁶ Tato opozice silných a slabých tvarů předchází u řady sloves homomorfii vznikající u participií nesoucích jak aktivní, tak pasivní význam. Nepravidelný tvar se uplatňuje jako lexikalizované adjektivum:

El cristal será limpiado. Sklo bude utřeno.

*El cristal es limpio. Sklo je čisté.*⁷

⁵ V oblasti dnešních silných participií lze vymezit participia bez konkurenčního tvaru pravidelného a participia, jež konkurují tvarům pravidelným. V prvním případě moderní španělská syntax uvádí následující nepravidelné tvary: *abierto* (*entreabierto, reabierto*), *absuelto* (*disuelto, resuelto x ensolvido*), *cubierto* (*encubierto, descubierto, recubierto, redescubierto*), *dicho* (*condicho, contradicho, desdicho, entredicho, predicho x bendecido, maldecido*), *escrito* (*adscrito, circunscrito, descrito, inscrito, transcrito, suscrito, rescrito, prescrito* atd.), *hecho* (*deshecho, rehecho, contrahecho, satisfecho*), *muerto*, *puesto*, *roto*, *visto* (*antevisto, entrevisto, previsto, revisto*) a *vuelto* (*devuelto, envuelto, revuelto, desenvuelto*). V druhém případě jde o participia derivovaná ze sloves *elegir* (*reelegir*), *freír* (*sofreír, refreír*), *imprimir*, *prender* (ve významu *arrestar, detener*), *proveer* tvořící dichotomii pravidelných (*elegido, freído, imprimido, prendido, proveído*) a nepravidelných (*electo, frito, impreso, preso, provisto*) tvarů. Zpravidla zde platí, že nepravidelné (silné, krátké) tvary mají preferenci užití jako syntaktické adjektivum v platnosti přívlastku, jmenné části verbonominálního predikátu či doplňku, pravidelné tvary (slabé, analogické) v analytických slovesných tvarech (RAE, s. 239–247).

⁶ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 208.

⁷ Cf. Ibid., s. 342.

Aktivní význam mívají participia odvozená od sloves intransitivních nebo zvrtných, např. *el tiempo pasado, un árbol caído*, a pasivní význam participia odvozená od sloves tranzitivních, např. *una persona amada, una persona herida*.⁸ Participia tvořená ze sloves, jež mají reflexivní i nereflexivní formu, mohou vyjadřovat aktivní i pasivní význam. Pokud jsou taková participia zapojena do konstrukcí se slovesy *ser* nebo *estar*, jejich významová podvojnost se promítá do celé struktury, kterou lze interpretovat buď pasivně, nebo aktivně, např. *Una persona despertada por/despierta*.

Španělská královská akademie (RAE) shledává v distribuci slabých a silných participií výjimky a to ve slovesech *freír, prender a proveer*, jejichž nepravidelné tvary *frito, preso a provisto* se uplatňují ve větší míře než příslušné tvary pravidelné. Slabé a silné participiální tvary těchto sloves nejsou ekvivalentní, například *freído* se uplatňuje daleko méně než *frito*. Tvary *freído* a *frito* si konkurují i při tvorbě analytických slovesných tvarů, kdy je legitimní jak pravidelná forma participia, např. *¿Has freído la carne?*, která v těchto konstrukcích převládá, tak i nepravidelná, např. *¿Has frito la carne?*⁹. Nepravidelné participium *preso* je přípustné pouze ve významu ‚zadržet‘, ‚zajmout‘, ‚zbavit svobody‘, v ostatních významech se uplatňuje pouze pravidelná forma: *¡Qué bien han prendido estos geranios!*¹⁰

Podle způsobu, jímž slovesa odvozují participiální tvary, můžeme rozlišit následující skupiny:

1. Slovesa s jedním participiálním tvarem derivovaným pravidelně
2. Slovesa s jedním participiálním tvarem derivovaným nepravidelně
3. Slovesa odvozující dva participiální tvary - slabý a silný

Dalším morfologickým rysem participií je nemožnost vytvářet deminutivní tvary v analytických časech a v pasivních konstrukcích, byť jsou patrné jisté výjimky v literárních textech. V ostatních kontextech, kde participium nabývá rezultativní platnosti, jsou deminutiva přípustná:

Todo lo tengo muy estudiadito.

*Los niños están muy bien encarriladitos por la Pastori.*¹¹

⁸ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 341.

⁹ Analogicky také *La policía ha prendido a los ladrones* a *La policía ha preso a los ladrones*.

¹⁰ Cf. Real Academia Española (RAE). *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa libros, 2009, s. 2086.

¹¹ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2104.

Co se týče postavení nepřízvučných osobních zájmen v případě opisného pasiva nebo slovesných perifrází a analytických tvarů slovesných tvořených participiem, v současné španělštině jsou v těchto strukturách přípustná pouze v antepozici,¹²

Ya te tengo dicho que no me llames. Lo he estudiado con detenimiento,

čímž se liší od příslušných konstrukcí tvořených infinitivem či gerundiem, kde je možná jak antepozice osobních zájmen, tak také jejich postpozice, při níž se zájmena připojují k infinitivu či gerundiu a tvoří s nimi jednu lexikální jednotku.

2.3 Participium a adjektivum

Participium stejně jako adjektivum může rozvíjet subjekt nebo objekt. Mezi participii s platností syntaktického adjektiva a syntaktickými substantivy platí gramatická shoda v rodě a čísle. V určitých kontextech lze vymezit jasné hranice mezi slovesnou a adjektivní povahou participií, jindy se obě kategorie prolínají natolik, že je jejich diferenciací obtížná. Participia a adjektiva jsou z formálně výrazového hlediska velice podobná, některá jsou dokonce i homonymní, a jsou si blízká i svými morfologickými a syntaktickými vlastnostmi, což má za následek, že si konkurují v řadě funkčních uplatnění. Kromě uvedené shody s rozvíjeným prvkem, obě kategorie sdílejí predikativní povahu¹³ a vybraná adjektiva se blíží participiím také schopností vyjádřit vidový obsah. Participia však vykazují určité slovesné znaky, jež adjektiva postrádají. Následně definujeme styčné plochy mezi participii a adjektivy z větněčlenského hlediska a syntaktické kontexty, v nichž se tyto kategorie rozcházejí.¹⁴

Participia a adjektiva mohou zastávat funkci:¹⁵

- **modifikátoru jména (přívlastku):** *variedad de petróleo más vendida/cara.*
- **subjektového doplňku:** *Acabó arrepentido/loco.*
- **objektového doplňku:** *Hallaron escrita/insuficiente su dimisión.*
- **jádra absolutních konstrukcí:** *Una vez llenado/lleno el recipiente, se fue.*

¹² Připojení enklitických zájmen k participiu bylo historicky přípustné a ještě dnes můžeme v určitých venkovských mluvách např. v oblasti Valle Central v Kostarice shledat jeho pozůstatky, např. *Una vez sacádose el fruto, se almacena* (RAE, 2009, s. 2086).

¹³ Cf. „El hecho de que adjetivos y participios manifiesten concordancia de género y número, y posean además naturaleza predicativa, explica que puedan compartir un buen número de contextos“ (RAE, 2009, s. 2095).

¹⁴ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2095–2096.

¹⁵ Terminologie přejata z RAE.

- **predikátu ve spojení s auxiliárem:** sponovým nebo polosponovým slovesem jako v *quedó blanco/destruido, está sucio/terminado, seguía enferma/encerrada en su casa, el traje es comprado en esta tienda/nuevo.*

Participia mají funkčně blízko k tzv. rezultativním adjektivům, jako jsou *contento, enfermo, harto, junto, lleno* nebo *maduro*. Tato z hlediska aspektu perfektivní adjektiva obecně vyjadřují stav jako výsledek určitého procesu a mohou tvořit absolutní konstrukce. Řada perfektivních adjektiv uplatňovaných v současné španělštině vznikla z tzv. zkrácených participií neboli *participios truncados*¹⁶, která mají přízvuk na slovesném základu (*harto, junto, lleno, suelto*). Některé tyto participiální tvary se dnes používají jako adjektiva, mnohé však zcela zanikly. Jejich participiální uplatnění shledáme prakticky jen v příslovích jako v *Bien canta Marta después de harta*. Adjektivní uplatnění zastupují například tvary *abrigo, baldo, calmo* či *canso*.¹⁷

Kontexty, v nichž je užití participií a adjektiv rozlišeno, úzce souvisejí se slovesnými vlastnostmi participií. Participia v porovnání s adjektivy vždy zachovávají předložkovou vazbu sloves, z nichž jsou odvozena, např. *una cantidad dividida entre cuatro*. Adjektiva tuto předložkovou vazbu přejímat mohou i nemusí, jak dokládá příklad *divisible entre x fiel a*. Participia mohou být na rozdíl od adjektiv rozvíjena **doplňkem** jako ve větě *Muñoz fue considerado culpable de cargos relativos a la colocación de la bomba*; **určením nástroje** nebo **prostředku**, z čehož vzniká opozice *cortinas limpiadas/*limpias con un producto especial*; a **určením původce děje**¹⁸, jež adjektiva připouštějí jen v omezené míře a to, končí-li na *-ble*, jako v *abarcable por un sólo historiador*. Participia jsou na výrazy denotující agens daleko bohatší, např. *todavía perseguido por los aplausos de la concurrencia*. S posledním uvedeným se pojí možnost rozvíjet participium **adverbii způsobu**, neboť ta signalizují účast agentu (explicitního či implicitního), jenž se podílí na realizaci děje, např. *un caballo sujetado/*sujeto deliberadamente a una verja*, možná je i antepozice způsobového

¹⁶ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2096.

¹⁷ Cf. Ibid., s. 2097.

¹⁸ Určení původce děje je významným syntaktickým znakem španělského participia. Nedoplňuje pouze participium v opisném pasivu, ale také v jeho dalších syntaktických pozicích: se slovesem *estar* (*El libro está publicado por la mejor editorial del país*), v absolutní konstrukci (*Siempre acompañado por la gente, se abrió paso a través del grupo*), v doplňku (*Las masas de infantería del zar se retiraban en desorden, hostigadas por la caballería ligera francesa*) a v přívlastku (*Una empresa promovida por el Papa y auxiliada por los luqueses y romanos [...]*). Uvozeno bývá zpravidla předložkou *por*, méně často předložkou *de*.

adverbia, např. *un manjar que ha de ser lentamente disfrutado*. Participia jsou také v porovnání s adjektivy častěji doprovázena **časovými** či **aspektuálními adverbii** nebo výrazy nesoucími tyto významy jako v *soluciones nunca oídas hasta aquellos momentos*. Kombinace těchto výrazů s adjektivy je omezená a to slučitelností významu příslušného adjektiva se sémantikou daných časových či aspektuálních adverbii modifikujících toto adjektivum jako v *hasta hace poco imposible, guías ya inservibles*.¹⁹

Adverbia *recientemente* a *recién* doplňují participia, neboť ta označují určitou událost, nemohou však modifikovat adjektiva, jak vyplývá z následujícího porovnání *recién lesionado/*enfermo, recién llenado/*lleno*. Participia mohou být rozvíjena také **měrovými adverbii** se sémantikou častosti, např. *carreteras que son muy transitadas por los excursionistas*. U participií denotujících neohrazené děje mohou stát tato adverbia i v antepozici, např. *una medida muy esperada por toda la población* nebo *platos típicos bastante apreciados por los entendidos*.²⁰ Ostatní participia je přípouštějí jen v postpozici, čímž se liší od adjektiv:²¹

*La decisión final ha sido prolongada demasiado/*demasiado prolongada por el Gobierno de la comunidad autónoma.* (participium)

Su ausencia entre nosotros ha sido demasiado prolongada. (adjektivum)

Diferenčně významné jsou také morfologické znaky participií a adjektiv související s tvorbou záporných tvarů a adverbii končících na *-mente*. Participia přípouštějí záporné prefixy tehdy, tvoří-li součást slovesa, od něž jsou odvozena. Z toho vyplývá, že participium *inutilizado* vzniklo ze slovesa *inutilizar*, zatímco tvary *inmotivado, injustificado* či *incivilizado* pro neexistenci slovesných korelátů nelze považovat za participia, nýbrž za adjektiva. Vzhledem ke své slovnědruhovému příslušnosti tyto tvary neumožňují vyjádření původce děje a další doplnění příznačná pro slovesa, respektive pro participia:

*Sentía un excesivo alejamiento por el enlace que le proponía, pero echándose en cara ese inmotivado sentimiento de desvío.*²²

Adverbiální tvary tvořené sufixem *-mente* se odvozují od adjektiv, nikoli od participií. Adverbia jako **traducidamente* či **asesinadamente* tak nejsou možná, neboť

¹⁹ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2098.

²⁰ Cf. Ibid., s. 2103.

²¹ Cf. Ibid., s. 2103.

²² Cf. Ibid., s. 2104.

traducido a *asesinado* jsou participia. Pakliže je adverbium utvořeno z homonymního adjektiva určitého participia, vychází jeho významová interpretace ze sémantiky příslušného adjektiva: *estudiadamente* vychází z adjektiva *estudiado* s významem „sin espontaneidad“.²³

2.3.1 Adjektivní homonyma participií

Řada participií disponuje homonymními adjektivními tvary. Příkladem participiálního užití je věta *Yo estoy comida de deudas* a adjektivního *Tuvimos que llegar a pie al pueblo, bien comidos, bien bebidos*. Zatímco v prvním příkladě jde o participium užitě v pasivně-rezultativní struktuře, v druhé větě má homonymní tvar platnost adjektiva vyjadřujícího, že „je někdo najedený“.²⁴

Homonymní adjektiva někdy mohou nabývat významu, který neodpovídá sémantickému obsahu slovesa, z něhož jsou derivována. Adjektivní *estudiado* s významem *afectado* či *cultivado* stojí v opozici ke slovesnému *estudiado* odvozenému přímo od slovesa *estudiar*:

*Y ya fui mujer estudiada [...], había leído toda la historia de mi pueblo x También las brujas han sido muy estudiadas por los antropólogos contemporáneos.*²⁵

V případě homonymních výrazů slovesná participia obsahově odpovídají významu příslušných sloves a fungují jako denotáty výsledku děje. Adjektivní homonyma těchto participií jsou denotáty vlastností nebo stavů, jež nemohou být pojaty jako výsledek určitého děje. Tato adjektiva mají svůj slovníkový tvar, neboť nejde o deriváty jiné lexikální jednotky, nýbrž o samostatný výraz s významem mnohdy odlišným od významu slovesa se stejným morfologickým základem. Bohatou skupinu takových adjektiv tvoří denotáty charakterových a osobnostních rysů člověka, např. *agradecido*, *callado* nebo *confiado*. Syntaktické kontexty homonymních verbálních a adjektivních participiálních tvarů se mohou v určitých případech shodovat, čímž dochází k dvojí možné interpretaci. Syntagma *una opinión autorizada* lze tak vyložit buď jako *una opinión que ha sido permitida*, nebo *una opinión digna de respecto*.²⁶

²³ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2104.

²⁴ Dalšími příklady participií s homonymními adjektivy jsou: *abierto*, *aislado*, *alargado*, *animado*, *autorizado*, *complicado*, *considerado*, *elevado*, *entretenido*, *exaltado*, *negado*, *organizado*, *prolongado* či *reducido*.

²⁵ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2099.

²⁶ Cf. *Ibid.*, s. 2100.

2.4 Syntaktické funkce participia

Specifická forma nefinitních tvarů slovesných se projevuje nemožností vyjádřit morfosyntaktické kategorie. Participium jakožto jedna z těchto forem splňuje toto tvrzení pouze jako součást analytických morfologických tvarů slovesa, v ostatních platnostech je participium kongruentní. V rovině nefinitních tvarů slovesných se ze syntaktického hlediska uvažují různé funkční významy: funkční významy infinitivu, gerundia a participia.²⁷ Participium může ve struktuře věty plnit řadu větněčlenských funkcí, v nichž je v různé míře zastoupena jeho slovesná nebo jmenná vlastnost. Dále popíšeme jednotlivé syntaktické pozice participia z pohledu stěžejních gramatických prací. Pedro Gomis a Laura Segura uvažují tři základní roviny syntaktického zapojení participia do věty: participium ve spojení s pomocnými slovesy jako součást predikátu, adjektivní participium a participium absolutní (každé užití participia jakožto jádra absolutních konstrukcí).²⁸ Emilio Alarcos Llorach definuje následující funkce participia ve větě:²⁹

1. **člen rozvíjející substantivum v přívlastkovém syntagmatu:** *hojas del árbol caídas, las ilusiones perdidas.*
2. **atribut ve spojení se sponovými slovesy**
El cocinero es honrado. Su tía está cansada. Los contribuyentes parecen satisfechos.
3. **atribut adverbialního typu**
Llegaron muy fatigados a la cumbre. Vendrán retrasadas como siempre. Pasaréis la tarde muy divertidos.
4. **jádro absolutních konstrukcí**, v nichž člen s adjektivní platností, v tomto případě participium, tvoří ve spojení s dalšími lexémy jeden syntaktický celek plnící funkci větného členu.
Concedido el permiso, puso manos a la obra.
5. **neoddělitelný prvek analytických slovesných forem:** *he cantado, habías comido, habrán vivido.*

Syntaktické vymezení participia podle gramatiky RAE bylo již částečně vyloženo v oddílu o společných vlastnostech participia a adjektiva. Dle její koncepce má participium

²⁷ Cf. Čermák, P. *Tipología del español actual a la luz de la teoría de Vladimír Skalička*. Op. cit., s. 127.

²⁸ Cf. Gomis, P.; Segura, L. *Vademécum del verbo español*. Op. cit., s. 92.

²⁹ Cf. Alarcos Llorach, E. *Gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 2000., s. 184–185.

platnost **modifikátoru jména** ve spojení se substantivy nebo platnost **atributu**³⁰ ve spojení se slovesy sponovými, polosponovými či plnovýznamovými a jako jádro **absolutních konstrukcí**.³¹ Povaha slovesa, s nímž se participium pojí, spolu se syntaktickým okolím participia vypovídají o jeho vlastnostech a udávají jeho větněčlenskou i sémantickou platnost. Participium může být v syntaktickém spojení se slovesem plnovýznamovým, sponovým, polosponovým či auxiliárem, s nímž tvoří slovesné perifráze a analytické tvary slovesa. V prvních třech případech převládá jmenná povaha participia, zatímco v poslední slovesná, neboť tyto konstrukce vyžadují doplnění slovesem v nefinitním tvaru. Hranice mezi polosponovými slovesy a auxiliáry nejsou mnohdy přesně stanovitelné. Ve větě *Iván sigue enfadado* funguje *seguir* jako polosponové sloveso, neboť participium má adjektivní platnost a připouští kvantifikaci adverbium *muy* (*Iván sigue muy enfadado*). Naopak ve větě *Iván sigue castigado* nabývá participium slovesné hodnoty, sloveso *seguir* funguje jako auxiliár a celá perifráze vyjadřuje povahu slovesného děje. Ve spojení s plnovýznamovým slovesem má participium funkci doplňku a to buď subjektového, nebo objektového.³²

2.4.1 Participium jako součást slovesných struktur

Participium tvoří spolu s verbem finitem komplexní slovesné struktury, jež ve větě zpravidla plní funkci predikátu vstupujícího do vztahu predikace s podmětovou částí věty. Podstatou predikace je explicitní pojmenování procesu a jsou při ní vyjádřeny predikační kategorie obsažené ve verbu finitu a aktualizační kategorie obsažené v subjektu. Španělština rozlišuje predikát verbální, jenž je vyjádřený plnovýznamovým verbem finitem, a predikát verbonominální tvořený sponovým slovesem a nominálním prvkem.³³

Podle možnosti či nemožnosti řídit přímý objekt se ve španělštině rozlišují slovesa intransitivní a tranzitivní. Proces vyjádřený tranzitivními slovesem lze pasivizovat jako v *Juan escribe una carta. La carta es escrita por Juan*. Užití participia v rámci predikátu podáváme pro přehlednost v následující tabulce.

³⁰ „Se llama ATRIBUTO la función que desempeñan varios grupos sintácticos que denotan propiedades o estados de cosas que se predicán del referente de algún segmento nominal u oracional“ (RAE, 2009, s. 2273).

³¹ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2776–2777.

³² Cf. Ibid, s. 2779–2780.

³³ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvistický interpretační přístup*. Op. cit. str. 438–439.

PARTICIPIUM V PREDIKÁTU	
Verbální predikát	Verbonominální predikát (se sponovými slovesy <i>ser, estar</i> a <i>parecer</i>)
Analytické časy (s auxiliárem <i>haber</i>)	
Opisné pasivum (s auxiliárem <i>ser</i>)	
Slovesné perifráze	

Participium jako součást verbálního predikátu formálně tvoří analytické morfologické struktury a prémorfologické struktury. Analytické morfologické struktury jsou tvořeny dvěma nebo více lexikálními jednotkami, které z hlediska sémantiky představují jeden výrazový celek. Nositelem lexikálního významu v takovém komplexu je tzv. konstituent, jenž má formu nefinitního tvaru slovesa. Ostatní slova označovaná jako auxiliáry jsou nositeli gramatických kategorií. Z hlediska jazykové typologie je v analytických morfologických strukturách dominantní izolační princip. Stejně je tomu i v případě prémorfologických struktur, jež komentujeme následovně. Pro analytické struktury je charakteristické, že gramatické významy jejich konstituujících složek se kvalitativně liší od významu struktury jako celku, čímž se odlišují od nemorfologických útvarů taktéž tvořených nefinitním tvarem slovesa, tedy i participiem.³⁴ V prémorfologických konstrukcích auxiliáry nejsou zcela formalizovány a částečně si podržují svůj původní lexikální i gramatický význam, jejich funkce je polopomocná. Takové konstrukce představují přechod mezi analytickým morfologickým tvarem jednoho plnovýznamového slovesa a volným spojením samostatných lexémů. V těchto konstrukcích a také v konstrukcích, jež vyjadřují rezultativní povahu slovesného děje nebo trpný rod, se participium na rozdíl od analytických morfologických struktur shoduje v rodě a čísle se členem řídicím a představuje samostatné verbální adjektivum.

Tato diferenciaci je významná pro vymezení tvaroslovné povahy komplexních participiálních struktur. Vyplývá z ní, že složené slovesné časy představují tvary jedné lexikální jednotky, neboť jejich pomocné sloveso *haber* zde pozbývá svého původního temporálního významu přítomnosti a je jen součástí příslušné konstrukce s participiem jako v *he hablado*. Naopak prémorfologicky se ve španělštině vyjadřují struktury, jež jsou tradičně označovány jako slovesné perifráze neboli opisné či perifrastické vazby, např. *tengo hecho*.

³⁴ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvistický interpretační přístup*. Op. cit., s. 239.

Příležitostně může participium zastávat funkci syntaktického predikátu a to ve dvoučlenných větách tázacích či zvolacích, např.:³⁵ *¿Encarcelado don Alberto? ¡Terminada la pesadilla!*

2.4.1.1 Participium s auxiliárem haber. Analytické časy

Pomocné sloveso *haber* spolu s participiem tvoří analytický tvar příslušného slovesa. Participium se do této struktury zapojuje ve svém ustrnulém bezpříznakovém tvaru a pozbývá v nich svého samostatného adjektivního významu. Jak však uvádí RAE, i v těchto strukturách se participium dříve chovalo flektivně. Historicky se analytické časy vybraných sloves tvořily také s auxiliárem *ser* a i v tomto případě se participium shodovalo v rodě a čísle s podmětem.

Analytické slovesné tvary jsou prostředkem vyjádření složených slovesných časů: složeného minulého (šp. *pretérito perfecto*), předminulého (šp. *pretérito pluscuamperfecto*), závislého minulého (šp. *pretérito anterior*) a složeného budoucího (šp. *futuro perfecto*). Všechny složené časy spolu s jednoduchým časem prostým popisují děje, které skončily v daném okamžiku a jejichž realizace je završena. Taková povaha slovesa se označuje jako terminativní či perfektivní a společně s neterminativní či imperfektivní povahou tvoří dichotomii aspektu.³⁶

Syntakticky se analytické časy blíží slovesným perifrázím, na rozdíl od nich však nejsou nijak sémanticky podmíněny co do volby plnovýznamového slovesa či jejich subjektu. Z toho plyne, že každé sloveso může tvořit analytické slovesné tvary. Pro tuto vlastnost se analytické časy tradičně začleňují do paradigmatu slovesného časování.³⁷ Na druhou stranu analytické tvary a slovesné perifráze sdílejí vzhledem ke své relativní syntaktické nezávislosti³⁸ možnost připustit v určitých kontextech interpolaci dalšího lexému, byť v prvním případě je tento jev méně častý:

No puedo yo saber que ocurrió. x Lo que habría yo hecho.

V obou strukturách také platí možnost koordinace plnovýznamových sloves, jež dává vzniknout strukturám jako *Verdad es que ya he dejado el pincel y tomado el azada*, a naopak v nich není gramaticky správná elize participia (**Esta mañana he estudiado, esta tarde he*).

³⁵ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2089.

³⁶ Cf. Alarcos Llorach, E. *Gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 202.

³⁷ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2132.

³⁸ Cf. Ibid., s. 2133.

2.4.1.2 Slovesné perifráze

Jde o lexikální struktury tvořené auxiliárem a plnovýznamovým slovesem v nefinitním tvaru, jež mohou být v některých případech spojeny prvkem prepozicionální či konjunktivní podstaty. Všechny tyto konstituenty dohromady tvoří jeden predikátový výraz, v němž auxiliár je nositelem gramatických kategorií, dochází u něj k úplné či částečné desémantizaci a nabývá na gramatické platnosti, zatímco sloveso v neosobním tvaru, španělskými gramatikami nazývané též *auxiliado*, je nositelem sémantického obsahu struktury a usměřuje valenční doplnění predikátu. Příslowce a další adjunktivy predikátu se přimykají právě k tomuto slovesu, nebo k celé kombinaci.³⁹ Gramatikalizované sloveso modifikuje neosobní sloveso co do jeho temporální, aspektuální nebo modální platnosti. Různé jazyky dosahují vyjádření těchto významů různými prostředky a to jednak na rovině morfologické, jednak na rovině lexikální prostřednictvím partikulí či adverbii, případně využitím jiných prostředků. I v rámci španělštiny může dojít k redundantnímu doplnění perifráze některým z uvedených prostředků, především adverbium.⁴⁰

Perifráze se vyznačují určitými syntaktickými i sémantickými vlastnostmi, které pomáhají určit podstatu spojení pomocných a plnovýznamových sloves. Auxiliáry připouštějí proklizi nepřizvučného osobního zájmena, netvoří opisné pasivum, lze však pasivizovat plnovýznamová slovesa perifrází⁴¹, nedeterminují sémantiku subjektu, neudávají valenci predikátu a neurčují sémanticky ani lexikálně výběr plnovýznamového slovesa. Emilio Alarchos Llorach definuje slovesné perifráze na základě sémantiky a vyslovuje pravidlo, že pokud si pomocné sloveso zachovává svůj obvyklý význam, nejde o perifrázi, je-li však význam slovesa modifikován či jej sloveso zcela pozbývá, jde o perifrázi⁴².

V souladu se španělskou tradicí uvažujeme dva možné způsoby nazírání na slovesné perifráze a to z hlediska formálního a sémantického. Pokud jde o formální stránku, slovesné perifráze se klasifikují podle typu nefinitního tvaru slovesa tvořícího jádro struktury na perifráze infinitivní, gerundiální a participiální. Výklad participiálních perifrastických konstrukcí se v prizmatu RAE setkává s pojetím, v němž jsou téměř všechny struktury, vyjma

³⁹ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2106.

⁴⁰ Cf. Ibid., s. 2113.

⁴¹ V současné španělštině lze pozorovat případy, kdy uvnitř perifrázi dochází k pasivizaci auxiliáru, obecně se však upřednostňuje pasivizace plnovýznamového slovesa.

⁴² Cit. Alarcos Llorach, E. *Gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 323.

určitých perifrází *estar* + participium, *tener* + participium a *llevar* + participium⁴³ řazených mezi participiální perifráze, chápány jako atributivní konstrukce. Participium v těchto konstrukcích plní funkci atributu⁴⁴ a pojí se s polosponovým slovesem, na rozdíl od konstrukcí se sponovými slovesy však nemůže být pronominalizováno.

Jedním z důvodů vedoucím k této teorii je adjektivní povaha participia, jež je v určitých kontextech intenzifikována adverbiální modifikací či hodnotícími sufixy: *Tengo leídísimo este libro. Dejó bien arreglados sus asuntos*. Pakliže je ve struktuře auxiliár/polosponové sloveso + participium nefinitní tvar slovesa nahraditelný adjektivem, nejde dle této koncepce o perifrázi. Je však třeba vzít v úvahu, že kategorie adjektiva a participia nejsou zcela ekvivalentní a že určité participiální tvary fungují výlučně jako slovesné deriváty, což dokládá i nepřítomnost jejich lemma ve slovníku. Názor podporující perifrastický výklad se opírá o neexistenci adjektivních korelátů participií určitých sloves, z nichž se derivují pouze slovesná participia vytvářející v kombinaci se slovesem strukturu o dvou slovesech. Avšak i tato participia vykazují adjektivní vlastnosti, či adjektivní a slovesné vlastnosti zároveň, jako je tomu v *muy presionado por los problemas*, kde adverbium *muy* přisuzuje participiu adjektivní znak a agens *por los problemas* znak slovesný.

Hranice mezi perifrastickým a atributivním užitím participia zůstávají předmětem řady polemik. Nejnovější pohledy se kloní k atributivnímu výkladu syntaktického zapojení participia, jeho uplatnění v perifrázích zase podporuje skutečnost, že tyto konstrukce podléhají omezením spojeným s kategorií aspektu či kategorií povahy slovesného děje, což je vlastnost příznačná pro komplexní predikáty. Na druhou stranu je u nich pozorována vyšší míra syntaktické nezávislosti, která se projevuje právě v možnosti nahradit v těchto strukturách participium za adjektivum.⁴⁵

Pro klasifikaci perifrází ze sémantického hlediska je rozhodující význam auxiliáru modifikujícího sémantiku perifráze, podle nějž se rozlišují perifráze modální a časově-aspektuální.⁴⁶ Druhý typ perifrází vyjadřuje kategorii povahy slovesného děje (PSD)⁴⁷, v

⁴³ Někteří gramatikové k perifrázím přiřazují také konstrukce s auxiliáry *encontrarse*, *hallarse*, *ir*, *quedar(se)*, *resultar*, *salir*, *venir*, *verse* (RAE, 2009, s. 1214). Pro nejasné hranice mezi perifrastickým a atributivním užitím participií v těchto strukturách RAE definuje uvedené auxiliáry ve spojení s participiem v rámci atributivních konstrukcí.

⁴⁴ Zde dodržujeme pojetí španělské školy, jež jako atribut označuje člen rozvíjející sponové nebo polosponové sloveso.

⁴⁵ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2221–2222.

⁴⁶ Cf. Ibid., s. 2113. Gómez Torrego (2002) vedle modálních konstrukcí vymezuje konstrukce „referidas a la acción verbal“.

jejímž rámci uvažujeme fázové a kvantitativní významy procesu.⁴⁸ Participiální struktury jsou nositeli fázových významů, konkrétně rezultativních, vyjadřujících ukončenost děje, jehož výsledek trvá jako stav. Jde o rezultativní konstrukce s participiem významově modifikované různými pomocnými a polopomocnými slovesy, přičemž rezultativnost může být aktivní i pasivní.⁴⁹ Participium je v opisných vazbách kongruentní a to buď s podmětem v konstrukcích s *andar, ir, quedar* a *seguir*, nebo s přímým předmětem v konstrukcích s *dar(se) por, dejar, llevar, tener* a *traer*.⁵⁰

Níže podáváme přehled konstrukcí, jež autoři *Mluvnice současné španělštiny* a *Vademécum del verbo español* definují jako perifráze. Vyjma participiálních perifrází s auxiliáry *estar, llevar* a *tener*, RAE označuje tytéž struktury jako atributivní konstrukce⁵¹. Alicia Yllerra⁵² níže uvedené struktury pokládá za perifráze za předpokladu, že spojení „expresa un resultado con consideración de la acción que lo causó.“

1. Resultativnost aktivní

Aktivní resultativnost vyjadřují perifráze s pomocnými slovesy *tener, dejar, traer, llevar* a *dar(se)* spolu s předložkou *por*.

Tener + participium: Konstrukce je nositelem rezultativního významu bez dalších modifikací a je stylisticky neutrální. RAE definuje tuto konstrukci jako perifrázi pouze v

⁴⁷ Kategorie PSD „vychází z různých kvalitativních nebo kvantitativních stránek procesu, které lze objektivně zaznamenat v procesu samém – emitent na ně jen různě zaměřuje pozornost“ (Zavadil, B.; Čermák, P., 2010, s. 314). Obsahově se tak blíží kategorii aspektu, rozchází se s ní však v prostředcích vyjádření. Zatímco aspekt se ve španělštině vyjadřuje morfologicky ve vztahu ke kategorii času, PSD vyjadřují ustálené prémorfologické konstrukce. S kategorií PSD se v českých pracích setkáme pod různými názvy jako například způsob slovesného děje (Nübler, N., 2002; Grepl a kol., 1995) či druh slovesného děje (Čechová, M., 1996). Kategorie PSD se vyjadřuje v obou jazycích, ale výrazové prostředky pro její vyjádření jsou odlišné. Ve španělštině se uplatňují spíše prostředky gramatické, v češtině se PSD realizuje v rovině lexikální či slovtvorné (Zavadil, B.; Čermák, P., 2010; Grepl, M. a kol., 1995).

⁴⁸ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 315.

⁴⁹ Cf. Ibid., s. 325.

⁵⁰ Cf. Gomis, P.; Segura, L. *Vademécum del verbo español*., Op. cit., s. 99.

⁵¹ Participium ve funkci atributu se pojí s polosponovým slovesem.

⁵² Cf. Yllera Fernández, Alicia. „Las perífrasis verbales de gerundio y participio“. In Violeta Demonte Barreto, Ignacio Bosque: *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1999, s. 3391–3442.

případě, tvoří-li ji agentivní subjekt a predikát ve formě tranzitivního slovesa vyjadřujícího činnost: *El arquitecto ya tenía dibujados los planos.*⁵³ Pedro Gomis a Laura Segura poznamenávají, že v těch regionech, kde se neuvádí složený minulý čas, tengo + participium nahrazuje jeho funkci, jde však o sporadicky uplatňovaný regionalismus. Participium zapojené do tohoto typu perifráze nevyjadřuje shodu.

V geograficky nepodmíněném a kodifikovaném typu je participium kongruentní. Perifráze může vyjadřovat výsledek činnosti *El labriego tenía arado el banal y relleno de semilla el surco*, nebo častost *Lo tengo recorrido diez o doce veces*. Sémantika slovesa *tener* je v pozici auxiliáru oslabena, přesto perifrázi doplňuje o abstraktní vyjádření posesivního významu. Z toho důvodu zní přirozeněji *tener depositado un documento* než *tener enviado un documento*, neboť první příklad jasněji konotuje stálost. V perifrázích vyjadřujících časové ohraničení určitého děje (jeho trvání či opakování) sloveso *tener* svůj původní význam zcela postrádá, např. v *tener* ve spojení s *dicho, pedido, pensado, prohibido, prometido* apod.⁵⁴

Llevar + participium: Konstrukce vyjadřuje retrospektivní rezultativní význam, jenž postupuje směrem k temporální ose primární perspektivy a dál do budoucna. Existují dvě varianty této perifráze. První doplňují kvantifikátory určující četnost daného jevu do okamžiku promluvy a její plnovýznamové sloveso označuje časově ohraničené události. Participium v této perifrázi může být nekongruentní, např. *Pero lo cierto es que Brasil ya lleva gastado unos seis mil millones de dólares*, jde však o velice sporadický jev. Druhá varianta se uplatňuje ve spojení s tranzitivními nebo zvrtnými slovesy s významem spojitosti či kontaktu s něčím/někým nebo s významem vztahu k něčemu/někomu, např. *asociado* (v *El tema lleva asociada cierta complejidad*), *emparejado, unido, adosado, incorporado, integrado, metido.*⁵⁵

Dejar + participium: Konstrukce klade důraz na ukončenost děje a trvání jeho výsledného stavu. Vyjadřuje určitý odstup původce děje od jeho průběhu.

La larga caminata nos dejó destrozados.

Traer + participium: Konstrukce implikuje retrospektivní rezultativnost, kdy je výsledný stav vyjádřen jako již nějakou dobu existující, přičemž jeho existence postupuje směrem

⁵³ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2132.

⁵⁴ Cf. Ibid., s. 2218–2220.

⁵⁵ Cf. Ibid., s. 2220–2221.

k temporální ose primární perspektivy. Perifráze klade důraz na durativnost a je imperfektivní povahy.⁵⁶

Las notas de mi hijo me han traído preocupado todo el año.

Dar(se) por: Konstrukce označuje výsledný stav, přičemž názory na její perifrastickou podstatu se různí. Zařazení *dar(se)* + participium mezi perifráze podporují ty výklady, jež tuto strukturu chápou jako přemorfologickou, odpovídá-li syntagma *dar(se) por* svým obsahem výrazu *considerar(se)*.⁵⁷ Alicia Yllera⁵⁸ nebo Gomis a Seguro⁵⁹ zmiňují také intransitivní formu *darse por*. Nové pojetí RAE řadí tuto strukturu k atributivním konstrukcím. V souladu s výkladem Josefa Dubského, jenž uvažoval tzv. rozložené tvary slovesné, je možné v určitých případech chápat tuto perifrázi jako součást dichotomie jednoslovného pojmenování a syntaktického spojení více lexémů, jak dokumentují následující příklady: *dar por terminada* x *terminar*.

Si no te sabes los verbos, te puedes dar por suspenso.

2. Rezultativnost pasivní

Rezultativnost pasivní vyjadřují vazby s *estar*, *quedar*, *venir*, *ir*, *andar*, *salir* a *seguir*.

Estar + participium: Jde o nejfrekventovanější pasivní rezultativní perifrázi implikující pasivně výsledný stav bez stylistického příznaku. Tvoří ji participia s rezultativní sémantikou, jež označují výsledek určité činnosti. Sémantickému obsahu těchto konstrukcí jako celku často odpovídá složený čas pasivní konstrukce se *ser*.

Estar + participium a opisné pasivum jsou v úzkém vztahu a to jednak z důvodu sémantické blízkosti sloves *ser* a *estar*, jednak vzhledem k pasivnímu pojetí děje nebo stavu obou struktur. S přihlédnutím k těmto společným rysům konstrukci komentujeme po boku opisného pasiva, s nímž tvoří dichotomii dějového a rezultativního pasiva. Někteří gramatikové soudí, že rezultativní stav lze vnímat jako určitou fázi pasivního procesu, avšak ne všechna tranzitivní slovesa tvořící pasivní konstrukce se *ser* tvoří konstrukce s *estar*.⁶⁰

⁵⁶ Cf. Gomis, P.; Segura, L. *Vademécum del verbo español*. Op. cit., s. 100.

⁵⁷ Cf. Ibid., s. 99. Alicia Yllera či García González.

⁵⁸ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit.

⁵⁹ Cf. Gomis, P.; Segura, L. *Vademécum del verbo español*. Op. cit.

⁶⁰ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2215–2217.

Quedar + participium: Konstrukce klade důraz na trvání výsledného stavu. RAE rozlišuje dvě hodnoty slovesa *quedar(se)* a to jako slovesa označujícího buď změnu stavu, nebo trvání.⁶¹ Perifrastické užití uvažujeme v souladu s českou školou⁶² v druhém významu, kdy je sloveso nepronominální a pojí se s participiem. Dle RAE se participia v perifrázi se slovesem *quedar*, obvykle sémanticky shodují s participii tvořícími perifrázi s *estar*. Konstrukce s *quedar* však odmítají doplnění původce děje: *La torre Picasso de Madrid está/*queda construida por Minoru Yamasaki*.⁶³

Seguir + participium: Konstrukce vyjadřuje durativnost výsledného stavu avšak s tím rozdílem, že platí i v okamžiku promluvy.⁶⁴ Nepřipouští participia s doplněním původce děje a její jádro obecně tvoří participia denotující kontakt jak fyzický, tak i v přeneseném významu.⁶⁵

La luz se quedó encendida y ha seguido encendida hasta hoy.

Venir + participium: Perifráze vyjadřuje pasivně výsledný stav, jenž je nazírán retrospektivně. Jde o knižní stylistický prostředek.

Ir + participium: Pasivně rezultativní význam perifráze je modifikován prospektivně, výsledný stav trvá za temporální osu primární perspektivy dál do budoucnosti. Spojení *ir + precedido* nebo *seguido* vykazuje známky lexikalizace. Participia mohou být doplněna kvantifikátory, vyjadřuje-li konstrukce počet či míru příslušného jevu, např. *Van recogidas 200 000 firmas, Van ya muertos veinte automovilistas desde el viernes*. Perifráze má knižní příznak.⁶⁶

Andar + participium: V perifrázi se k pasivně rezultativnímu významu přidružují významy distributivní a durativní. Konstrukce má knižní stylistickou hodnotu.⁶⁷ Participia tvořící jádro

⁶¹ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2842.

⁶² Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit.

⁶³ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., st. 2844.

⁶⁴ Cf. Gomis, P.; Segura, L. *Vademécum del verbo español*, Op. cit., s. 100.

⁶⁵ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit, s. 2859.

⁶⁶ Cf. Ibid., s. 2864.

⁶⁷ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 327.

perifráze denotují povinnosti či úkoly (*enredado, metido en algo, ocupado*), nedostatek, absenci něčeho či chybu (*equivocado, despistado, perdido*).⁶⁸

Estos últimos meses, Luisa anda distraída con la pintura.

Salir + participium: Perifráze klade důraz na perfektivnost denotovaného stavu.

Pasivní rezultativnost mohou ve spojení s participií vyjadřovat i další slovesa a to za předpokladu, že se funkčně blíží slovesům sponovým nebo polosponovým, např. *hallarse, encontrarse, verse, resultar, parecer, hacerse* nebo *mostrarse*. Konstrukci lze označit za přemorfologickou, je-li význam pomocného slovesa nějak posunut či oslaben. Tyto konstrukce naopak neuvažujeme, nabývá-li sloveso sponového významu nebo pojí-li se participium s věcněvýznamovým slovesem. V prvním případě participium plní funkci jmenné složky verbonominálního predikátu a v druhém doplňku autonomního predikátu.⁶⁹

2.4.1.3 Participium v pasivních konstrukcích

Podstata pasivních struktur spočívá v syntakticko-sémantickém vztahu a v poměru slovesného děje k subjektu, v tzv. diatezi, jež se realizuje v rámci kategorie slovesného rodu. Zatímco v aktivních strukturách je agens subjektem, sloveso jakožto denotát děje predikátem a patiens přímým objektem, v pasivních strukturách je subjektem patiens, predikátem sloveso vyjadřující pasivní proces a agens je stylizován jako okolnostní určení původce děje. Pasivní diateze, v níž se přímý objekt stává subjektem, vyjadřuje trpný slovesný rod.

Pasivní konstrukce tvoří pouze tranzitivní slovesa, jež vyžadují či umožňují syntaktické doplnění přímého předmětu, s výjimkou slovesa *tener*. Pasivizovat nelze ani konstrukce s vnitřními akuzativy neboli tautologickými objekty, např. *Duerme el sueño de los inocentes*.⁷⁰ Formálně jsou komplexní pasivní struktury tvořeny finitním tvarem pomocného slovesa *ser* a participiem významového slovesa, např. *El convenio fue ratificado por el ministro*.

⁶⁸ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2856.

⁶⁹ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 328.

⁷⁰ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 329–333.

Transformace aktivních struktur na pasivní předpokládá následující změny⁷¹:

- Je-li přímý předmět aktivní struktury životný, dochází při pasivizaci k eliminaci předložky *a*, neboť funkce podmětu se vylučuje s prepozicionálním zapojením do věty.
- Predikát aktivní struktury si při pasivizaci podržuje svůj slovesný čas.
- Podmět aktivní struktury bývá v pasivní konstrukci při stylizaci příslovečného určení původce děje syntakticky zapojen zpravidla předložkou *por*, zřídka a výlučně v psaných textech také předložkou *de*.

Las hermanas García eran estimadas de todos los vecinos.

Někteří autoři rozlišují vedle slovesného rodu činného a pasivního, také rod stavový či rezultativní (šp. *aspecto estativo*), který vyjadřuje výsledný stav, v němž se nachází podmět. V naší práci komentujeme tuto konstrukci v souladu s publikací *Vademécum del verbo español* i jako typ pasivních struktur.⁷² Systém pasivních tvarů je tak ve španělštině doplněn o podsystém pasivních konstrukcí vyjadřujících výsledek bezprostředně předcházejícího děje, jež jsou tvořeny slovesem *estar*.⁷³ V závislosti na užití slovesa *ser* či *estar*, uvažujeme dva rozdílné sémantické významy. Spojení se slovesem *ser* implikuje pasivní vyjádření pojaté dějově,

El libro es editado en Gredos. ‚Kniha je vydána v Gredosu.‘,

zatímco pro spojení se slovesem *estar* je příznačná rezultativnost, konstrukce vyjadřuje stav jako výsledek předchozího procesu,

El libro está editado desde hace años. ‚Kniha je vydána už řadu let‘.

Uvážíme-li rezultativní význam struktury s *estar*, vznikají pochybnosti, zdali tato nevyjadřuje spíše než kategorii slovesného rodu, kategorii PSD. Sylva Hamplová podotýká, že existují konstrukce se slovesem *estar*, jež implikují trvalý stav, proto formuluje tezi, že jak *ser*, tak také *estar* tvoří pasivní konstrukce, v jejichž rámci lze rozlišit převládající význam rezultativní nebo dějový. Pasivnost konstrukce s *estar* lingvistka dokládá také přítomností aktivního korelátu a skutečností, že někdy je rezultativní význam těchto konstrukcí oslaben a sémanticky se tak blíží svým pasivním protějškům se slovesem *ser*,

Estaban rodeados de una inmensa oscuridad = una inmensa oscuridad los rodeaba.

⁷¹ Cf. Gomis, P.; Segura, L. *Vademécum del verbo español.*, Op. cit., s. 59.

⁷² Cf. Ibid., s. 57.

⁷³ Cf. Čermák P. *Tipología del español actual a la luz de la teoría de Vladimír Skalička.* Op. cit, s. 136.

Opozice dějovosti a rezultativnosti pasivních struktur se projevuje v rozdílnosti jejich časových plánů. Resultativní pasivní konstrukce představuje kombinaci pasivního rodu a dokonavého vidu. Jde o konstrukci ve své podstatě perfektivní, a proto k označení dokonaného či ohraničeného děje stačí, je-li pomocné sloveso v imperfektu. V pasivní konstrukci vzniklé pasivizací aktivního procesu závisí vid na slovesném čase auxiliáru.

Při kontrastivním pohledu na španělské pasivní konstrukce vzhledem k českému jazykovému systému konstatujeme, že ve španělštině je opozice dějových a resultativních významů vyjádřena gramaticky, tedy strukturami s opozicí sloves *ser* a *estar*, zatímco v naší mateřštině je vyjádřena vidovou opozicí participií,

La casa es construida. ‚Dům je stavěn.‘ x *La casa está construida.* ‚Dům je postaven.‘⁷⁴

Nepoměr ve výrazových prostředcích shledáme při uvažování pasivních konstrukcí v préteritu, kdy se ve španělštině vyjadřuje i kategorie aspektu. V tomto případě platí pro španělštinu a češtinu následující tabulka výrazových prostředků.⁷⁵

španělština	čeština
<i>fue x era construida</i>	stavěn x postaven
<i>estuvo x estaba construida</i>	

Skutečnost, že slovesa *ser* a *estar* mohou plnit funkci sponových sloves, a také formální shoda participia se subjektem v rodě a čísle nás přivádí k zamyšlení nad morfologickou podstatou participiálních pasivních konstrukcí, které lze vyložit buď jako analytické morfologické tvary slovesa, případně přemorfologické tvary, nebo jako verbonominální konstrukce. Kromě uvedené kongruence participia se subjektem nasvědčuje druhé možnosti také skutečnost, že participium pasivních struktur je stejně jako ve verbonominálních strukturách pronominalizovatelné: *Es destruida la casa? Sí, lo es.*

Dvojí možné pojetí konstrukcí tvořených slovesem *ser* a participiem se promítá do sémantiky celé konstrukce. Například větu *Los precios son elevados* lze interpretovat jednak pasivně, jednak verbonominálně, což dle autorů *Mluvnice současné španělštiny* naopak

⁷⁴ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 334.

⁷⁵ Převzato z Ibid., s. 335.

podporuje morfologický výklad těchto struktur.⁷⁶ Ve španělské jazykovědě můžeme najít různé názory na toto téma.⁷⁷ Je zřejmé, že verbonominální výklad podporuje adjektivní povaha participia.

Participia odvozená od tranzitivních sloves nabývají pasivního významu a nesou implicitně či explicitně vyjádřeného původce děje. Participia odvozená od intransitivních sloves vyjadřují výsledný stav procesu, který označuje příslušné sloveso. Je-li agens explicitně vyjádřen, například ve spojení *un abogado convencido por su cliente*, je participium derivátem tranzitivního slovesa *convencer*. Pakliže však agens vyjádřen není, např. *abogado convencido de que tiene razón*, jde o adjektivní participium derivované z intransitivního slovesa *convencerse*.

Jak jsme již uvedli, některá participia mohou mít aktivní i pasivní význam, např. *un libro leído x una persona leída*. Ambivalence těchto participií se odráží v možnosti dvojího výkladu konstrukcí, do nichž se zapojují, jako pasivních i verbonominálních. Tato dvojznačnost bývá odstraněna existencí slabých a silných tvarů participia.

2.4.1.4 Participium se sponovým slovesem

Prísudek jmenný se sponou se skládá z verbální části, jež je tvořena sponovým slovesem, a části nominální neboli predikativem. RAE uvažuje predikativ jako jednu ze syntaktických realizací atributivní funkce. Může jej tvořit substantivum, adjektivum, zájmeno, číslovka nebo infinitiv. Nominální část má dvojí syntaktický vztah, neboť závisí jednak na sponovém slovese, jednak na subjektu, s nímž obvykle vyjadřuje shodu v rodě a čísle. Sponové sloveso je nositelem predikačních kategorií. Ve španělštině uvažujeme dvě sponová slovesa, jež stojí ve vzájemné opozici: *ser* a *estar*. Podle užití toho či onoho slovesa nabývá vztah mezi subjektem a nominálním predikátem různých hodnot. V případě užití slovesa *ser* je vlastnost vyjádřená nominálním výrazem považována za objektivní a není závislá na okolnostech, např. *Juan es inteligente*. Oproti tomu sloveso *estar* udává vztahu rezultativní hodnotu, vlastnost vyjádřená nominálním výrazem je pojata subjektivně a závisí na okolnostech, např. *Juan está cansado*.⁷⁸ Španělské gramatiky zařazují mezi sponová slovesa

⁷⁶ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 331.

⁷⁷ Lingvista Lázaro Careter se staví na stranu morfologického pojetí těchto konstrukcí, naopak Hernández Alonso se kloní k jejich verbonominálnímu výkladu.

⁷⁸ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 442.

také sloveso *parecer*⁷⁹, např. *El traje parecía confeccionado por un profesional.*⁸⁰ Zda je určitá slovesná struktura verbonominálním predikátem, lze ověřit pronominalizací jmenné části struktury se slovesem *ser*, *estar* nebo *parecer*. Adjektivní a předložkové atributy také mohou být nahrazeny adverbiem *así*.⁸¹

Adjektivní charakter participia způsobuje, že v některých pasivních konstrukcích tvořených jak slovesem *ser*, tak také *estar*, je možné participium pronominalizovat podobně jako jmenný predikát v případě verbonominálních konstrukcí. Pasivní formy slovesné se tak jeví jako vnitřní syntagmata sestávající ze sponového slovesa a jmenné části predikátu. Zda jde o participium v platnosti syntaktického adjektiva, nebo o participium tvořící součást pasivního predikátu, může být v určitých případech patrné ze struktury věty:

El chico es distraído. x El chico es distraído constantemente por sus compañeros.

2.4.2 Participium ve funkci adjektiva

Pokud participium tvoří syntagma se syntaktickým substantivem, jež sémanticky určuje, nabývá adjektivní platnosti a vyjadřuje shodu v rodě a čísle s příslušným substantivem, např. *Una carta escrita con tinta, Boquerones fritos al estilo de Málaga.* Participium s platností syntaktického adjektiva může plnit funkci jmenné složky verbonominálního predikátu, přívlastku nebo doplňku. Vybraná participiální adjektiva mohou řídit předložkový objekt, např. *cansado de, basado en, acostumbrado a.* Adjektivní povahu participia dokládá také možnost vyjádřit komparaci. Hranice mezi participiem a adjektivem nejsou vždy zcela jasně vymezené. Mnohá, zvláště silná, participia se v současné španělštině již lexikalizovala a stala se plnohodnotnými adjektivy⁸².

Přívlastek (šp. *complemento adnominal*) je větný člen podřízený substantivu. Pakliže je libovolná lexikální jednotka bez ohledu na význam podřízena syntaktickému substantivu, je přívlastkem. Adjektivizované participium plní funkci přívlastku shodného. Podřízené může být substantivizovanému výrazu ve funkci subjektu, např. *De modo que el artículo*

⁷⁹ Pedro Gomis a Laura Segura podotýkají, že platnosti sponových sloves mohou příležitostně nabývat také predikativní či plnovýznamová slovesa, například *andar, hallarse, llegar, quedar, resultar, seguir* a další.

⁸⁰ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2087.

⁸¹ Cf. *Ibid.*, s. 2778.

⁸² Jak jsme uvedli v úvodu, tento jev v našem výzkumu uvažujeme pouze v oblasti participia pasivního nebo též minulého, kde konkuruje verbální povaha participia povaze nominální, respektive adjektivní. Stranou ponecháváme tvary participia přítomného, jež se v současné španělštině považují již výlučně za adjektiva či substantiva a jejichž participiální uplatnění je neproduktivní.

corregido pasaba por última vez por la censura [...], či objektu, např. *Sentía cierto vértigo encaramado en lo alto de un poste a veinte metros de altura [...]*

Doplněk (šp. *complemento predicativo, atributo adverbial*) je větný člen, jenž se vyznačuje dvojitým syntaktickým vztahem. Hlavní syntaktický vztah spočívá v rekcii přísudkovým slovesem, vedlejší syntaktický vztah se pak projevuje kongruencí v rodě a čísle s podmětovým či předmětovým substantivem. Tímto se doplněk chová podobně jako nominální složka verbonominálního predikátu, na rozdíl od ní je však řízen plnovýznamovým slovesem, např. *El perro dormía acurrucado*. V případě participiálních tvarů uvažujeme adjektivní doplněk, jenž lze dále klasifikovat na doplněk subjektový, např. *El concursante se dio por vencido*, a doplněk objektový, např. *El presidente dio el asunto por terminado*.⁸³

2.5 Absolutní konstrukce s participiem. Obecná charakteristika

Jak jsme již předestřeli v podkapitole věnované nefinitním tvarům slovesným, infinitiv, gerundium a participium mohou fungovat jako prostředky kondenzace druhého sdělení. Ve španělských gramatikách se v kontextu vyjádření druhého sdělení tradičně hovoří o tzv. *construcciones* či *cláusulas absolutas*⁸⁴.

Podle RAE tkví podstata absolutních konstrukcí v přisuzování určitého znaku jmennému prvku, přičemž jádrem tohoto vztahu není verbum finitum. Absolutní konstrukce svým obsahem sémanticky doplňují obsah predikační věty, syntakticky se do ní zapojují jako větný člen, graficky jsou odděleny čárkami, v mluveném projevu pauzou a z hlediska prozodie mají vlastní intonační průběh.⁸⁵ Fernández Laborans poznamenává, že označení

⁸³ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 466. Vazbu *dar(se)* + participium jsme z důvodu systematizace zařadili do perifrází, příklady participia ve funkci doplňku však názorně dokumentují dvojí možný výklad této konstrukce, na nějž jsme již upozornili (viz 2.4.1.2 *Slovesné perifráze*) a k němuž se ještě vrátíme v empirické části.

⁸⁴ Tradice vymezení tohoto gramatického jevu sahá až do konce 1. pol. 19. stol., kdy Andrés Bello popsal tyto struktury jako „construcciones que constan de un sujeto modificado y no tienen conexión gramatical con el resto de la sentencia, supliéndoseles el gerundio siendo, estando, teniendo, llevando u otro semejante“ (Fernández Leborans, M., 1995, s. 366). RAE nově definuje absolutní konstrukce v kontextu atributivních konstrukcí jako struktury, u nichž lze předpokládat implicitní sponový predikát a jež primárně sestávají z predikativu a v případě dvojčlenných struktur také ze subjektu.

⁸⁵ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2895–2896 a Hernanz, María Lluïsa. Spanish Absolute Constructions and Aspect. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 1991, 1, s. 75–128.

„absolutní“ má být chápáno ve smyslu relativně samostatných segmentů.⁸⁶ Jádrem těchto konstrukcí tvoří především participium, nominální lexémy, nominální syntagmata či jiné výrazy, které se pojí se sponovými slovesy. María Lluïsa Hernanz a Avel-lina Suñer podotýkají, že „amén de gerundios y participios, las posibilidades de las categorías no verbales para funcionar como predicados absolutos quedan restringidas a ciertos adjetivos, adverbios y sintagmas preposicionales.“⁸⁷

Moderní pojetí absolutních konstrukcí s participiem vyložené ve španělské teorii konvenuje s koncepcí polopredikačních (polovětných) klauzulí, jak je vymezili autoři *Mluvnice současné španělštiny*. Konstatují však, že „ve španělštině neexistují polopredikační klauzule participiální, protože všechny konstrukce s participiem jsou vlastně jmennými predikáty nebo doplňky (příp. analytickými formami pasiva) s elipsou VF.“⁸⁸ Uvažují proto polopredikační klauzule s participiem, u nichž předpokládají implicitní gerundiální polopredikát⁸⁹.

V naší práci respektujeme terminologii užívanou jak španělskou, tak českou lingvistikou.

2.5.1 Syntaktické rysy. Otázka subjektu

V této podkapitole se zaměříme na syntaktické vlastnosti absolutních konstrukcí s důrazem na jejich subjekt a nastíníme pohled české a španělské lingvistiky na tuto problematiku ve vztahu k typologii absolutních konstrukcí s participii. V souvislosti s různými druhy absolutních konstrukcí s participii také vymezíme pozice těchto struktur vzhledem k predikační větě.

⁸⁶ Cf. Fernández Leborans, María Jesús. Sobre construcciones absolutas. *Revista española de lingüística*. Op. cit., s. 367.

⁸⁷ Cit. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2545.

⁸⁸ Cit. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 468.

⁸⁹ Vladimír Šmilauer definoval tzv. galský (francouzský) doplněk. Označoval tak volně připojený nominální predikát nebo doplněk, u něhož předpokládal elipsu gerundiálního polopredikátu. Podle jeho pojetí lze rozlišit francouzskou klauzuli subjektovou, již tvoří verbonominální predikát a implicitní polopredikační spona *siendo* nebo *estando* (*Estudiante excelente, Juan se ganaba todas las becas*), a objektovou, jež má povahu objektového doplňku s implicitním polopredikátem *teniendo* (*La chica pasó, la mirada fija hacia adelante*). Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit. s. 467–468.

Česká tradice

Česká škola rozlišuje podle povahy subjektu klauzule vázané, jejichž subjekt se shoduje se subjektem nebo s objektem predikační věty, a klauzule absolutní, které mají svůj vlastní autonomní subjekt. Existují tři typy polopredikačních klauzulí s participiem definované na základě povahy subjektu.⁹⁰

1. Polopredikační klauzule subjektivá vázaná (implicitně gerundiální)
Malhumorado, Juan observaba a sus alumnos con el cejo fruncido.
2. Polopredikační klauzule objektová vázaná (implicitně gerundiální nebo infinitivní)
Vemos al Cid, después de expulsado de Castilla, prepararse para el combate.
3. Polopredikační klauzule subjektivá absolutní (implicitně gerundiální)
Elegido el presidente, pasamos a los asuntos de la organización.

Španělská tradice

Španělská škola (RAE) rozlišuje absolutní konstrukce dvojčlenné a absolutní konstrukce s koreferenčním subjektem. Vztah mezi participiem a subjektem těchto struktur je formálně vyjádřen syntaktickou shodou, participium přejímá morfémy rodu a čísla příslušného syntaktického substantiva. V rámci uvedených konstrukcí je subjekt absolutní konstrukce buď vyjádřený, nebo nevyjádřený.⁹¹

Llegados todos los invitados, comenzó la fiesta. (vyjádřený subjekt ve dvojčlenné konstrukci)

Una vez amueblado, el departamento lucía precioso. (nevyjádřený koreferenční subjekt)

V naší práci jdeme ve stopách převážně španělské tradice.

Koreferenční subjekt

Subjekt těchto absolutních konstrukcí je obsažen v řídicí větě a shoduje se buď se subjektem, nebo s objektem predikační věty,

Embarazada de tres meses, Irene obtuvo su baja médica del doctor que le habían asignado.

⁹⁰ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup*. Op. cit., s. 467–468.

⁹¹ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2088.

Zda je oprávněné řadit tyto struktury k absolutním konstrukcím, představuje ve španělské syntaxi tradiční spor. Někteří autoři toto pojetí odmítají⁹², jiní s ním naopak souhlasí a argumentují tím, že tyto struktury mohou stát ve větě po boku dvojčlenných absolutních konstrukcí:

Consumido, quemado por dentro, surcada la frente de arrugas que ascendían hacia su precoz calvicie [...]

Dvojčlenné absolutní konstrukce

Tyto struktury mají svůj vlastní subjekt, jenž se neshoduje se subjektem ani objektem predikační věty. Výraz ve funkci subjektu je určen identifikačními lexémy (člen, vlastní jméno, osobní zájmeno, demonstrativum či posesivum) a spolu s participiem představují nezbytné konstituenty těchto absolutních konstrukcí, jak dokládá následující porovnání:⁹³

Terminada su alocución, el general fue muy aplaudido.

**Terminada, fue muy aplaudido.*

V určitých případech je možná elipsa substantiva ve dvojčlenných absolutních konstrukcích a to výhradně tehdy, umožňuje-li to kontext. Není-li substantivum v absolutní konstrukci explicitně vyjádřeno, ale je tomu tak v kontextu předcházejícím či následujícím, formální shoda jako prostředek textové koheze umožňuje vyjádřit vztah mezi tímto substantivem a participiem absolutní konstrukce.⁹⁴ Nevyjádřený subjekt absolutní konstrukce se jako antecedent či konsekvent zapojuje ve funkci určitého větného členu do predikační věty příslušné výpovědi nebo do samostatné věty této předcházející.⁹⁵

Solicitaron una licencia de obra. Una vez concedida, contrataron a los albañiles.

Tato syntakticko-sémantická vlastnost absolutních konstrukcí jen potvrzuje, že participium tvoří jejich nedílnou složku.

Pozice absolutních konstrukcí s participiem ve větě

Dvojčlenné konstrukce s explicitním subjektem stojí zpravidla v antepozici k predikační větě,

⁹² Jako příklad uveďme následující gramatiky: María Lluïsa Hernanz (1994), Miguel Aparicio (1992) či Hernanz a Suñer Gratacós (1999).

⁹³ Cf. Alarcos Llorach, Emilio. *Gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 186.

⁹⁴ Cf. Ibid., s. 186.

⁹⁵ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2088.

Rotos los vínculos familiares, los adolescentes se deprimen,
a liší se od konstrukcí jako

Juliana, abrasada de sed, se tragó el contenido de la copa de cuatro sorbos,
jež nemusí stát nutně v pozici před predikační větou, nýbrž do ní mohou být vloženy nebo mohou stát v postpozici.

Bien lavados, los macarrones se ponen a escurrir.

Los macarrones, bien lavados, se ponen a escurrir.

Skutečnost, že je antepozice (1) dvojčlenných absolutních konstrukcí běžnější a obecně chápána jako bezpříznaková, souvisí s aktuálním členěním větným a jejich tematickou podstatou. Postpozice (2) však není vyloučena, ačkoliv není tak častá, přičemž je v ní mnohdy patrné jisté formální spojení podmětu absolutní konstrukce s predikační větou prostřednictvím anafory (3):

(1) *(Una vez) alquilada su casa, Juan se trasladó a Barcelona.*

(2) *Juan se trasladó a Barcelona, (una vez) alquilada su casa.*

(3) *Daniel quedó estupefacto, turbados sus pensamientos.*⁹⁶

Možné je také vložení této struktury dovnitř věty, byť není tak časté,

Juan, (una vez) alquilada su casa, se trasladó a Barcelona.

Další syntakticko-sémantické rysy absolutních konstrukcí s participiem

Co se uspořádání jednotlivých členů týče, pro absolutní konstrukce je příznačné následující slovosledné schéma: participium jako lexém denotující přísuzovaný znak, subjekt a případně člen rozvíjející participium.

Rotos los vínculos familiares, los adolescentes se deprimen.

**Los vínculos familiares rotos, los adolescentes se deprimen.*

Subjekt ve výše uvedeném slovosledu je fakultativní a jeho přítomnost je podmíněna typem příslušné absolutní konstrukce. Participium tvořící absolutní konstrukci obvykle stojí v prepozici,

Terminada la alocución, el general fue muy aplaudido.

Avšak možná je i jiná pozice,

El gesto fruncido, la voz apagada, el secretario se despidió.

⁹⁶ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2093.

Absolutní konstrukce, jejichž jádro tvoří participium derivované z tranzitivního slovesa, připouštějí doplnění původce děje,

*Aceptado el desafío **por el profesional**, fijó la noche del encuentro en un Luna Park,*

a také vnitrovětné polopredikační klauzule účelové,

*Una vez revisado el texto **para dar satisfacción a los grupos de la oposición**, el Gobierno decidió reenviar la ley al Parlamento.*⁹⁷

Úvedené syntaktické vlastnosti bývají chápány jako rysy dokládající větnou podstatu těchto konstrukcí.

Jak poznamenávají mnozí gramatikové⁹⁸, v absolutních konstrukcích se uplatňují jednak participia odvozená z tranzitivních sloves,

***Cerrada** la acreditación, el Secretario hará el recuento de los assembleístas acreditados,*

jednak participia odvozená ze sloves neakuzativních denotujících výskyt, existenci či události,

***Transcurridos** unos minutos, Casilda oyó que su padre la llamaba a gritos desde el interior.*

Ze syntaktického důvodu nemůžou absolutní konstrukce tvořit participia odvozená od tzv. čistých netranzitivních sloves⁹⁹, neuvažujeme-li jejich tranzitivní interpretaci,

*Trabajar **un texto**.*

*Volar **un cometa**.*

Avšak i v tomto případě, není-li patiens přímo zasažen danou činností, vyznívají takové absolutní konstrukce nepřirozeně.

V absolutních konstrukcích se částečně lexikalizovalo spojení participia *visto* a přímého předmětu vyjádřeného větně

***Visto que** lograron separar de los casos referentes al revocatorio al magistrado [...],* neboť do tohoto spojení nevstupují libovolná participia, nelze např.

****Intuido** que la solución podría ser otra.*

Analogicky se ve španělštině lexikalizovala participia ve spojovacích výrazech implikujících příčinné vztahy jako *puesto que*, *supuesto que* či *dado que*.¹⁰⁰

⁹⁷ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2896.

⁹⁸ Například María Luísa Hernanz (1994) či Hernanz a Suñer Gratacós (1999).

⁹⁹ Šp. verbos intransitivos puros, např. *bostezar*, *pasear*, *sonreír*, *toser*, *trabajar* nebo *volar*.

¹⁰⁰ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2896–2901.

Negace v absolutních konstrukcích s participiem

Negace není v absolutních konstrukcích příliš produktivní s výjimkou těch případů, kdy je zápor podpořen výrazy implikujícími předpoklad typu *aún* či *todavía*:

**No arreglado el coche, tuvimos que retrasar el viaje.*

*No arreglado **aún/todavía** el coche, tuvimos que retrasar el viaje.*

Fernández Leborans podotýká¹⁰¹, že existují struktury, v nichž se uplatňuje negace bez připojení těchto denominátorů. Takové případy vysvětluje na základě povahy negované informace. V níže uvedených příkladech se zápor nevztahuje k události jako celku, nýbrž k jejímu výsledku. Příslušná akce proběhla v určitém časovém úseku a negován je pouze její závěr.

*No **confirmada** la sospecha por falta de pruebas [...]*

*No **conseguido** el objetivo de la manera esperada [...]*

Aspektuální a predikativní absolutní konstrukce s participiem

Rozdíl v povaze subjektu dává vzniknout dvěma typům absolutních konstrukcí¹⁰² – aspektuálním, které se obecně vyznačují dvojčlennou strukturou s autonomním subjektem, a predikativním, jejichž subjekt se shoduje se subjektem nebo objektem predikační věty.

*La piscina, una vez **vaciada** toda **el agua**, parecía más grande.*

***La piscina**, una vez **vaciada**, parecía más grande.*

Uvedené příklady ilustrují, že jak aspektuální, tak predikativní konstrukce stojí volně adordinovány k větě řídící. Dokladem toho je skutečnost, že jejich elipsa nenarušuje gramatičnost věty.

La piscina parecía grande.

Aspektuální a predikativní konstrukce se liší v umístění na časové ose vzhledem k predikační větě. Aspektuální konstrukce denotují proces předcházející (1), zatímco v predikativních konstrukcích může být proces vyložen ambivalentně jako předcházející nebo jako současný (2).¹⁰³

¹⁰¹ Cf. Fernández Leborans, María Jesús. Sobre construcciones absolutas. Op. cit., s. 378.

¹⁰² Cf. Dini, Luca. Aspectual Constraints on Italian Absolute Phrases. *Quaderni del Laboratorio di Linguistica*, 1994, 8, s. 52–87.

¹⁰³ Cf. Marín, Rafael. De nuevo sobre construcciones absolutas. *Círculo de lingüística aplicada a la comunicación*. 2002, 10.

(1) *Leído el discurso por el Señor Rosa, el público se rió.*

(2) *Leído por el Señor Rosa, el discurso hizo reír al público.*

Z těchto specifických vlastností plynou pro participium jistá omezení spojená s temporální platností a sémantikou slovesa, z něž je příslušné participium odvozeno. Rafael Marín vymezuje participia derivovaná ze sloves denotujících **stavy** (*estados: tener, saber, amar*), **kontinuální procesy** (*procesos: conducir, acariciar*), **události či děje** (*eventos: escribir, construir, interrogar*) a **ohraničené stavy** (*estados acotados: preocupar, enfadar, arrepentirse*) a popisuje jejich distribuci v predikativních a aspektuálních konstrukcích. Omezení sledává u aspektuálních konstrukcí, které z výše uvedených připouštějí pouze dějová participia, případně také participia označující ohraničené stavy a to pouze u predikativních konstrukcí v případě, že je jejich terminativnost podpořena adverbialním výrazem *una vez*.

2.5.2 Sémantická interpretace

Absolutní konstrukce s participiem je možné klasifikovat podle syntaktických vztahů, které vyjadřují ve větě. Otázka stanovení kritéria pro třídění těchto konstrukcí, a struktur vyjadřujících druhé sdělení obecně, je poněkud složitější z důvodu nesourodých pohledů na tuto problematiku.

V moderní španělské syntaxi proti sobě stojí dva základní přístupy vymezující tyto vztahy podle větněčlenské platnosti, které struktury vyjadřující druhé sdělení nabývají v predikační větě (absolutní konstrukce) či ve větě řídicí (vedlejší věty), nebo podle jejich slovnědruhové platnosti. Jelikož vztah mezi slovními druhy a větněčlenskou platností není zcela souměrný, přikláníme se v souladu s názorem RAE ke klasifikaci ze syntakticko-sémantického hlediska.

V zásadě platí, že není-li sémantická platnost absolutní konstrukce v daném syntaktickém zapojení zjevná či připouští více interpretací, je ze stylistických i pragmatických důvodů vhodnější volit jiný jazykový prostředek vyjádření druhého sdělení.

Nacido en Córdoba, el joven escritor acaba de publicar su tercera novela

je syntakticky správná, avšak z hlediska promluvy nejednoznačná konstrukce, u níž nelze stanovit, zda vyjadřuje příčinu, přípustku, časové či jiné určení.

Podle syntakticko-sémantických vztahů se rozlišují absolutní konstrukce s participiem:¹⁰⁴

- **podmínkové**

Vistas así las cosas, no está de más preguntarse si estamos frente a una tropa omnipresente que no asusta a nadie.

- **příčinné**

Tyto absolutní konstrukce mohou být tvořeny i participii v negaci.

No acostumbrada a meterse en los líos de otra gente, América no se atreve a preguntarle.

- **přípustky**

Vestido como estaba, se hechó a la cama quedándose dormido.

- **časové**

Terminada la tarea, nos fuimos a tomar una copa.

Temporální význam bývá podpořen časovými adverbii jako *apenas*, *una vez* či *ya*.

Apenas empezada la conversación, el vapor caliente del aire se enfrió de pronto.

Perfektivní charakter uvedených adverbii koresponduje s perfektivní hodnotou participia. Sémantický obsah takové absolutní konstrukce je vyložen jako předčasný vzhledem k predikační větě.¹⁰⁵

K sémantickému výkladu absolutních konstrukcí na závěr dodejme, že interpretace příslušného vztahu je mnohdy determinována slovesným časem predikátu predikační věty, což dokumentují následující příklady:

Cumplida la misión, regresaron/regresan. (příčinný vztah)

Cumplida la misión, regresarán/regresarían. (podmínkový vztah)

¹⁰⁴ Cf. Real Academia Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Op. cit., s. 2902–2905.

¹⁰⁵ Cf. Fernández Leborans, María Jesús. *Sobre construcciones absolutas*. Op. cit., s. 369.

3 PŘÍČESTÍ V ČEŠTINĚ

Příčestí se v českém jazykovém systému řadí spolu s přechodníky a infinitivy k neurčitým tvarům slovesa. Představuje slovesně-jmenný tvar tvořený od sloves, jenž má některé vlastnosti společné se slovesy (především dědí valenci slovesa, má vid a je citlivý vůči slovesnému rodu), a jiné zase s adjektivy (vyjadřuje jmenný rod a shodu). Na základě této definice *Encyklopedický slovník češtiny* rozlišuje pod pojmem příčestí jednak tzv. vlastní příčestí, jednak zpřídavnělá příčestí a zpřídavnělé přechodníky¹⁰⁶.

3.1 Vlastní příčestí. Příčestí činné a trpné

Podle přípony rozlišujeme příčestí činné (též minulé či l-ové), jež vzniká připojením koncovek *-l, -la, -lo, -li, -ly* nebo *-la*, a příčestí trpné (též pasivní nebo n/t-ové) zastoupené příklady jako *nesen, brán, tištěn* či *minut, začat, kryt*. Příčestí jsou součástí složených tvarů, tj. paradigmatu slovesa. Jako potenciální protějšek španělského participia uvažujeme příčestí trpné, jež v češtině tvoří opisné pasivum a plní funkci doplňku. Stejně jako španělština, i čeština se potýká s vymezením verbální a adjektivní povahy příčestí. Karlík se k této problematice vyjadřuje následovně:

- Ve verbální (pasivní) konstrukci je n-/t-ový tvar příčestím, tzn. tvarem derivovaným až v syntaxi. V této platnosti příčestí tvoří konstrukce se slovesy *být* a *mít*.
- V adjektivní konstrukci je n-/t-ový tvar adjektivem, tzn. tvarem derivovaným už ve slovníku, tedy produktem lexikální derivace, a nabývajícím povahy denotátu konstantního stavu, vlastnosti.

Jako pasivní či trpná příčestí jsou nahlíženy n/t-ové tvary od imperfektiv v opisném pasivu (1) či adjunktovém komplementu (2),

(1) *Chlapec je chválen (učitelem)*

(2) *Chválen učitelem, chlapec se nadýmal pýchou,*

n/t-ové tvary od perfektiv v opisném pasivu,

Chlapec je pochválen,

n/t-ové tvary v konstrukci se slovesem *mít*,

Petr má slíbenou odměnu.

¹⁰⁶ Podobně se k této problematice staví Trávníček, který v souladu s Gebauerovým výkladem v *Historické mluvnici jazyka českého* vymezuje v rámci příčestí také různé tvary derivované ze sloves a řadí je mezi adjektiva.

3.2 Zpřídavnělá přičestí. Zpřídavnělé přechodníky

Tyto tvary se mohou vyskytovat ve stejných syntaktických pozicích jako pravá adjektiva a mají úplné adjektivní paradigma, patří mezi ně:

- **zpřídavnělá činná přičestí** (též rezultativní adjektiva aktivní)
Řadí se k nim tvary jako *osiřelý*.
- **zpřídavnělá trpná přičestí** (též rezultativní adjektiva pasivní)
Řadí se k nim tvary jako *bitý* či *nesený*.
- **zpřídavnělý přechodník přítomný** (též procesuální adjektivum či aktivní verbální adjektivum pro současný děj)
Řadí se k nim tvary jako *nesoucí*, *sedící*, *související* či *dělající* tvořené od subjektivých sloves.
- **zpřídavnělý přechodník minulý** (též rezultativní adjektivum aktivní či aktivní verbální adjektivum pro předcházející děj)
Řadí se k nim tvary jako *nakoupivší* či *přinesší* tvořené od subjektivých perfektivních sloves.

Trávníček odlišuje zpřídavnělá přičestí od n/t-ových tvarů komentovaných v předchozím oddíle na základě sémantiky a konstatuje, že n/t-ové (jmenné) tvary denotují vlastnost časově ohraničenou a vyplývající z konkrétního minulého děje, zatímco tvary typu *nadaný* (složené tvary) vyjadřují vlastnost „nikoli jako následek nějakého minulého děje, nýbrž beze zření k ději [...]“¹⁰⁷

¹⁰⁷ Cit. Trávníček, F. *Mluvnice spisovné češtiny II*. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951, s. 1438.

4 PARTICIPIUM JAKO PROSTŘEDEK VYJÁDŘENÍ DRUHÉHO SDĚLENÍ

Participium (či přičestí) může ve výstavbě textu fungovat jako kondenzátor¹⁰⁸ (též kondenzor) druhého sdělení a to jak ve španělštině, tak v češtině. Podle *Příruční mluvnice češtiny*¹⁰⁹ stojí syntaktická kondenzace v opozici ke slovesným, nekondenzovaným prostředkům a souvisí s konkurencí mezi implicitním a explicitním vyjadřováním. Spočívá v tom, že se přibližně stejného komunikačního cíle dosahuje transformací věty ve větný člen. Obecně platí, že čím vyšší míra kondenzace, tím menší dějová dynamičnost původní výpovědi. Kondenzace slouží k vyjádření většího množství informací v rámci věty a je důsledkem jazykové ekonomičnosti ve vyjadřování. Při stavbě textu se s takto zhuštěnými informacemi operuje snadněji. Podle slovnědruhovité povahy kondenzátorů rozlišujeme v češtině kondenzační prostředky přechodníkové, participiální, infinitivní, substantivní, adjektivní a adverbialní. Ve všech těchto prostředcích je obsažena predikace, predikační potence je nejvyšší u nefinitních tvarů slovesných.

Participiální kondenzátory jsou v češtině prostředkem veskrze knižním a jmenné přičestí stále více ustupuje adjektivizované formě. Konkuruje jim přechodníková konstrukce. Při dekondenzaci je zapotřebí podle vztahu ukryvaného v přičestí zvolit odpovídající explicitní spojovací prostředek:

Kdo na rychtářku něco věděl, umklk teď náhle, **dojat** její žalostí // **nebot'** // **protože** byl dojat.

¹⁰⁸ Kondenzory jsou ve španělštině oproti češtině daleko častějším způsobem vyjádření druhého sdělení, což souvisí s rozdílným vnímáním a členěním reality. Čeština člení realitu na řadu procesů vzájemně koordinovaných či subordinovaných, takže i průvodní okolnosti děje vyjadřuje procesuálně. Není zde tedy příliš výrazný rozdíl mezi řadou vyprávěných dějů a jeho průvodními okolnostmi. Ve španělštině je však tatáž realita chápána jako jediný stěžejní děj, v němž jsou jeho průvodní okolnosti užitím kondenzoru statizovány – rovina základního děje je odlišena od roviny průvodních okolností. Kondenzor je navíc pro svou kompaktnost mnohem snazší prostředek vyjádření určitého sémantického obsahu než komplikované vedlejší či souřadné věty, jež jsou zatíženy vyjadřováním gramatických kategorií a také je při jejich tvoření třeba myslet na modální a časovou kongruenci. Kondenzory v podobně nefinitních slovesných tvarů jsou obvykle ve vztahu s větou s explicitní predikací, mohou však tvořit i samostatné výpovědi, např. *A trabajar!* Otázka kondenzorů se jeví jako významná při překladatelské činnosti, kdy je třeba mít na zřeteli výše uvedené rozdílné tendence mezi španělštinou a naší mateřštinou. Při převodu španělských, především literárních a odborných textů, kde je kondenzace pro zpřehlednění složitých větných konstrukcí velice častá, je třeba polopredikační klauzule odkondenzovat, a naopak.

¹⁰⁹ Cf. Grepl, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 756–760.

Z **adjektivních kondenzátorů** uveďme ty odvozené z příčestí trpného, jež jsou zakončeny na *-ný* a *-tý*. Tato adjektiva denotují vlastnosti vyplývající z trpně pojatého děje jak ukončeného, tak i trvajícího nebo opakovaného, a jsou stylově neutrální.

*Zboží, na saních **naložené**, bylo přikryto formanskou plachtou.*

Ve španělštině je možné rozlišit následující stupně kondenzace druhého sdělení.¹¹⁰

1. **Nulový stupeň:** Druhé sdělení má podobu autonomní větné výpovědi.

*Juan no vendrá. **Juan no tiene tiempo.***

2. **První stupeň:** Druhé sdělení je vyjádřeno hlavní, syntakticky autonomní větou v parataktickém vztahu s prvním sdělením.

*Juan no vendrá, **pues no tiene tiempo.***

3. **Druhý stupeň:** Druhé sdělení je vyjádřeno vedlejší větou syntakticky závislou na větě hlavní, s níž je v hypotaktickém vztahu a jejímž je větným členem.

*Juan no vendrá, **porque no tiene tiempo.***

4. **Třetí stupeň:** Druhé sdělení má implicitní sponový predikát a predikativ je juxtaponován k predikační větě. Klauzule má polovětný charakter, je připojena volně.

***Carente de tiempo**, Juan no podrá venir.*

5. **Čtvrtý stupeň:** Druhé sdělení má polopredikační podobu, jako polopredikátor zde funguje infinitiv nebo gerundium. Klauzule může být připojena volně, potom je zároveň polovětná, nebo těsně, zpravidla předložkou, pak je vnitrovětná.

***De tener tiempo**, Juan vendría.*

*No podrá venir **por no tener tiempo.***

6. **Pátý stupeň:** Druhé sdělení postrádá veškeré znaky predikativnosti a stává se nepredikativním větným členem.

*Juan no vendrá **por falta de tiempo.***

Vyjádření druhého sdělení je založeno na výběru z konkurenčních množin výše uvedených možností. Volba toho či onoho prostředku je podmíněna mnoha faktory od jazykového typu, přes formu sdělení až po funkční styl. Jazyk založený převážně na flexi, tedy i naše mateřština, inklinuje k vyjádření druhého sdělení formou vedlejších vět, jež jsou klasifikovány podle spojovacích výrazů připojujících příslušnou větu vedlejší k větě hlavní. Naopak daleko méně využívá infinitivní a participiální prostředky převládající primárně v aglutinačních jazycích. Petr Čermák tento jev vysvětluje na pozadí Skaličkovy jazykové

¹¹⁰ Cf. Zavadil B., Čermák P. *Mluvnice současné španělštiny. Lingvisticky interpretační přístup.* Op. cit.

typologie jako důsledek skutečnosti, že ve flektivních jazycích je slovnědruhov^á příslušnost lexému jasně vymezená prostřednictvím koncovek. Lexémy flektivních jazyků nemají sklon k přechodnosti mezi slovními druhy, jež je příznačná právě pro neosobní tvary slovesa, a tyto jazykové prostředky tedy využívají podstatně méně. Naopak aglutinační a izolační jazyky, jejichž rysy jsou výrazně zastoupeny ve španělštině, inklinují k užití infinitivu a participia, v izolačních jazycích jsou tyto neosobní tvary provázeny předložkovými či spojovacími výrazy. Různé prostředky vyjádření druhého sdělení představují soubor možných alternativ, z nich jednotlivé jazyky volí či upřednostňují tu či onu formu.¹¹¹

¹¹¹ Cf. Čermák P. *Tipología del español actual a la luz de la teoría de Vladimír Skalička*. Op. cit., s. 146.

5. EMPIRICKÁ ČÁST. KORPUSOVÁ ANALÝZA

V empirické části se v rámci dvou případových studií zacílíme na kvantifikaci konkrétních participiálních jevů ve španělštině a tyto dále kontrastivně zanalyzujeme na pozadí češtiny. Dříve než přistoupíme k samotnému výzkumu, je záhodno věnovat pár slov jazykové typologii.

Vycházet budeme především z poznatků významného českého typologa Vladimíra Skaličky, jenž definoval pět jazykových typů: jazyk izolační, flektivní, polysyntetický, aglutinační, a o něco později také jazyk introflektivní. Žádný z jazyků však svým arzenálem jazykových prostředků neodpovídá výlučně jen jednomu typu, nýbrž vykazuje znaky různých jazykových typů, přičemž jeho přiřazení ke konkrétnímu jazykovému typu se uvažuje na základě dominantních znaků. Typologické zařazení současné španělštiny je pro její rozmanitost poněkud složité a spíše než vytyčit dominantní typ, je přesnější konstatovat přítomnost znaků příznačných pro jazyky izolační, flektivní a aglutinační.¹¹² Významným rysem izolačního jazyka je ve španělštině transpozice slovních druhů, jež komplikuje slovnědruhové zařazení konkrétní lexikální jednotky (především v rovině nominálních a verbálních výrazů). Slovnědruhová povaha určitého výrazu je zde oproti flektivním jazykům, kde je příslušnost ke slovním druhům zpravidla obsažena formálně, zjistitelná na základě jeho syntaktické funkce.

V rámci lingvistické typologie se projevují dvě hlavní tendence usilující o kvantitativní typologii a hledání typologických univerzálií. Naším cílem bude především ona kvantifikace konkrétních jevů ve španělštině, jež potvrdí či vyvrátí hypotézy formulované při teoretickém zpracování problematiky španělského participia.

Jako výchozí materiál pro jazykový výzkum nám poslouží dvě elektronické databáze, paralelní korpus *InterCorp* a korpus španělského jazyka *CREA*. Korpus *InterCorp* představuje projekt paralelních korpusů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze rozvíjený v rámci výzkumného záměru Český národní korpus a korpusy dalších jazyků pod záštitou Ústavu českého národního korpusu. Česko-španělský paralelní korpus, na jehož analýze se bude zakládat náš výzkum, v okamžiku první konzultace čítal ve španělské části na 62 870 000 slov, jimž v češtině odpovídalo 99 550 000 slov. Vzhledem k tomuto reprezentativnímu objemu dat si dovoluujeme konstatovat, že výsledky našeho zkoumání bude možno pokládat za relevantní, avšak s uvědoměním si důležitého omezení plynoucího z povahy zkoumaného materiálu, jenž sestává výlučně z psaných textů. Abychom výsledky upřesnili a podložili ještě

¹¹² Čermák P. *Tipología del español actual a la luz de la teoría de Vladimír Skalička*. Op. cit., s. 23.

významnějším zdrojem, budeme vybrané frekvence užití participia ve španělštině konzultovat také v jednojazyčném korpusu *CREA*, jenž zobrazuje současný stav španělského jazyka.

5.1. Případové studie. Typologie českých protějšků

Do případové studie jsme zařadili dva vybrané participiální jevy, jež byly jednak pozorovatelné prostřednictvím nástrojů korpusu *InterCorp*, jednak relevantní z hlediska výše nastíněné teorie. Zajímavé pole pro výzkum shledáváme v souboru těch gramatických prostředků španělštiny, jež v naší mateřštině postrádají přímý gramatický ekvivalent, nebo tento není příliš produktivní, v našem případě uvažujeme slovesné perifráze, zastoupené ve výzkumu konstrukcí *dar por* + participium, a absolutní konstrukce, zastoupené konstrukcí *una vez* + participium. Stanovili jsme si za cíl kvantifikovat výskyt uvedených konstrukcí ve španělštině, určit konkrétní participia tvořící jejich jádro a s využitím paralelního korpusu zjistit, jaké prostředky využívá k vyjádření daných významů naše mateřština. Zaměříme se tedy na míru využití uvedených konstrukcí ve španělštině a na jejich vlastnosti na straně jedné, na možnosti jejich vyjádření v češtině na straně druhé, a zjištěné údaje doložíme konkrétními příklady. Vzhledem k povaze zkoumaného materiálu sestávajícího převážně z děl krásné literatury, očekáváme, že ve výsledcích budou ve větší či menší míře zastoupeny i stylisticky příznakové prostředky vyššího (uměleckého) stylu jako knižní či poetické výrazy.

Jelikož budeme hledat české protějšky, dříve než přistoupíme k samotné analýze, nastíníme jejich typologii. Uvážíme-li slovesnou a adjektivní povahu participia, z této dvojí povahy plynoucí rozpor v interpretaci určitých ustálených spojení slovesa a participia, jak jsme jej nastínili v teoretické části v oddíle 2.4.1.2 *Slovesné perifráze*, a jejich rezultativní (fázový) význam, můžeme v češtině předpokládat následující způsoby vyjádření těchto struktur:

- **sloveso**

Vzhledem k formální stránce konstrukce *dar por* + participium předpokládáme jako její český ekvivalent kategorii slovesa v různé podobě a platnosti, případně sloveso doplněné o další členy.

Sloveso se do větné struktury zapojuje ve dvou formách a to finitní a nefinitní. Finitní slovesa plní funkci predikátu tvoří základ věty. Nefinitní tvary sloves v češtině, vyjma určitých syntaktických zapojení infinitivu, v nichž může tento bezpříznakový tvar slovesa nabývat platnosti predikátu, např.

Káča se ho ne a ne pustit,

plní funkci predikátu jen ve spojení s dalším slovesem a samostatně plní funkci jiných větných členů.¹¹³

- **sloveso s valenčním doplněním** ve formě slovesného atributu¹¹⁴, případně jiného větného členu

- **věta složená s vedlejší větou**

„Začleněná věta je věta vedlejší. Věta, která syntakticky začleněná není, je věta hlavní.“¹¹⁵ Ve složené větě tvořené minimálně ze tří vět se do věty vedlejší může začleňovat i další věta, taková věta vedlejší je zároveň větou řídicí. Věty vedlejší jsou podmětné, přísudkové, předmětné, příslovečné, přívlastkové a doplňkové.

- **jiný způsob**

Při kontrastivní analýze je třeba brát v úvahu také ty případy, v nichž bude španělský jev v češtině vyjádřen opisem, substitucí nebo bude jinak reformulován či zcela vynechán.

Podle výše nastíněné teorie o španělském participiu jako prostředku vyjádření druhého sdělení, o jeho českém protějšku, přičestí, a o jazykové typologii dále uvažujeme následující potenciální ekvivalenty:

- **jednoduchá věta:** samostatná syntaktická jednotka obsahující pouze jednu gramaticky vyjádřenou predikaci.
- **hlavní věta:** věta v souvětí je paratakticky spojena s jinou větou, jejich obsahy jsou na sobě významově nezávislé, ale existuje mezi nimi významový poměr.
- **vedlejší věta**
- **polovětná konstrukce** s přechodníkem či trpným přičestím
Druhé sdělení je vyjádřeno nefinitním tvarem slovesa.

- **větný člen**

¹¹³ Cf. Čechová M. a kol. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství, 1996, s. 205–207 a Grepl, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Op. cit., s. 335–338, 396–510.

¹¹⁴ **Doplňek** (slovesný atribut) je takové doplnění slovesa, které se vztahuje „k slovesnému (slovesně-jmennému) přísudku nebo k slovu od něho odvozenému (*deska vydaná jako bezplatná prémie*) a zároveň k podmětu nebo k předmětu“ (Čechová M. a kol., 1996, s. 280). Může být vyjádřen adjektivem, substantivem, adverbium, číslovkou, přechodníkem, infinitivem a také větou vedlejší. „Dějová adjektiva tvořená od přičestí trpného mívají ve spisovném jazyce tvary jmenné i složené“ (Grepl M. a kol., 1995, s. 487). Jmenné tvary jsou u subjektového doplňku knižnější, u objektového doplňku knižní až archaické či nemožné.

¹¹⁵ Cit. Grepl, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Op. cit., s. 555.

U jmenného přičestí a přechodníku jako možného českého ekvivalentu absolutní konstrukce s participiem předpokládáme vzhledem k funkčně-stylistickému omezení těchto prostředků spíše nižší frekvenci. Naopak vyšší frekvenci očekáváme u vedlejších vět.

Vzhledem k velmi časté slovnědruhovému transpozici ve španělštině jsme se přiklonili k preferenci formální stránky participia a zařadili do korpusové analýzy všechny ty tvary, jež v oddíle 2.2. *Morfologie participia* definujeme jako participium.

5.1.1. *Dar por* + participium

Do případové studie jsme vybrali konstrukci *dar por* + participium včetně její intransitivní varianty v souladu s výkladem v 2.4.1.2 *Slovesné perifráze*, pro účel práce však používáme obecné označení *dar* + part., případně *dar* + konkrétní participium. Navzdory rozporuplným názorům na perifrastické pojetí této konstrukce zjištěným v teoretické části jsme *dar* + part. zařadili z důvodu systematizace mezi perifráze.

Konstrukci podrobíme korpusové analýze a zaměříme se jednak na frekvenci sloves tvořících její jádro, jednak na formu jejího vyjádření v češtině. Následně sestavíme inventář obdržených výsledků a žebříček sloves s nejvyšší frekvencí dále srovnáme s korpusem *CREA*, jenž v porovnání s korpusem *InterCorp* obsahuje větší množství dat a jeho výsledky tak lze považovat za reprezentativnější. V neposlední řadě se zamyslíme nad významy jednotlivých sloves ve vztahu k sémantice konstrukce jako celku. V dílčím výzkumu nás bude zajímat, zda existuje nějaká spojitost mezi četností výskytu určité konstrukce a pravidelností ve formě jejich českých protějšků. Předpokládáme totiž, že čím vyšší bude frekvence výrazu ve španělštině, tím automatizovanější bude forma jeho vyjádření v češtině.

Při konzultaci kombinace různých tvarů slovesa *dar* + předložky *por* korpus *InterCorp* vyhledal celkem 781 excerptů, u nichž ve 405 případech šlo o perifrázi, jak ji definujeme v teoretické části. Spolu se strukturami *dar por* + lexikální jednotka neparticipiální povahy automaticky vyloučenými jsme do analýzy nezařadili ani ty, v nichž význam slovesa *dar* svým obsahem neodpovídal lexému *considerar(se)* či slovesu ze stejného sémantického pole

*Se lo **doy por escrito** si quiere, pero un papel así no vale una mierda.*

Další selekci jsme na korpusovém materiálu neprováděli, abychom neovlivnili výsledky.

Perifráze v určitých případech připouštějí vsunutí jiné gramatické kategorie mezi své konstituenty,

[...] *los tres desaparecieron del escenario, dando el concierto por terminado, a la espera de los bisés,*

proto jsme učinili ještě sekundární vyhledávání kombinace předložky *por* + part. Celkem jsme zjistili 32 případů vsunutí jiného členu mezi konstituenty konstrukce, ve 27 případech mezi pomocné sloveso a předložku *por*,

*Tomás de Romeu no se dio **nunca** por enterado de su existencia, para él los criados eran invisibles,*

v 5 případech mezi předložku *por* a participium,

*Todo lo da por **bien** empleado; verdaderamente se acaba de portar como un hombre.*

Těmito členy byla především adverbia jako *ya, nunca, así, bien* či *definitivamente*, dále substantiva a v pozici před participiem také zápornka *no*.

Výskyt konkrétních participií podle frekvence jejich uplatnění dokumentuje následující tabulka. Participia uvádíme v základním tvaru singuláru maskulina.

Participium	Výskyt
vencido	72
sentado	52
terminado	50
enterado	34
hecho	30
aludido	28
descontado	28
satisfecho	26
perdido	22
muerto	18
concluido	14
zanjado	7
finalizado	6
desaparecido	5
cerrado	4
supuesto	3
jiná participa	34
Celkem	433

Participia s nižší frekvencí jsme v tabulce shrnuli do položky „jiná participia“. Celkem jsme zjistili 28 různých participií s výskytem buď ve dvou (*empleado, entendido, pagado a sabido*), nebo v jednom případě (*acabado, aceptado, caducado, cancelado, concedido, conmutado, convencido, culminado, cumplido, derrotado, desahuciado, dicho, enterrado, examinado, extinguido, finiquitado, fregado, liquidado, presentado, publicado, reanuado, recibido, rescindido, resuelto, sobreentendido*).

Frekvenci participií s reprezentativním výskytem v paralelním korpusu *InterCorp*, tedy participií s vlastní položkou v tabulce a min. frekvencí 4, jsme následně porovnali s odpovídající frekvencí ve španělském korpusu *CREA*. Pro snadnější srovnání uvádíme četnost výskytu v procentuálním zastoupení. Jelikož jsme uvedené frekvence získali vyhledáváním jednotlivých tvarů konkrétního participia podle typu sufixu, uvádíme v příloze (viz Příloha 1) také tyto výsledky, byť nebyly naším cílem.

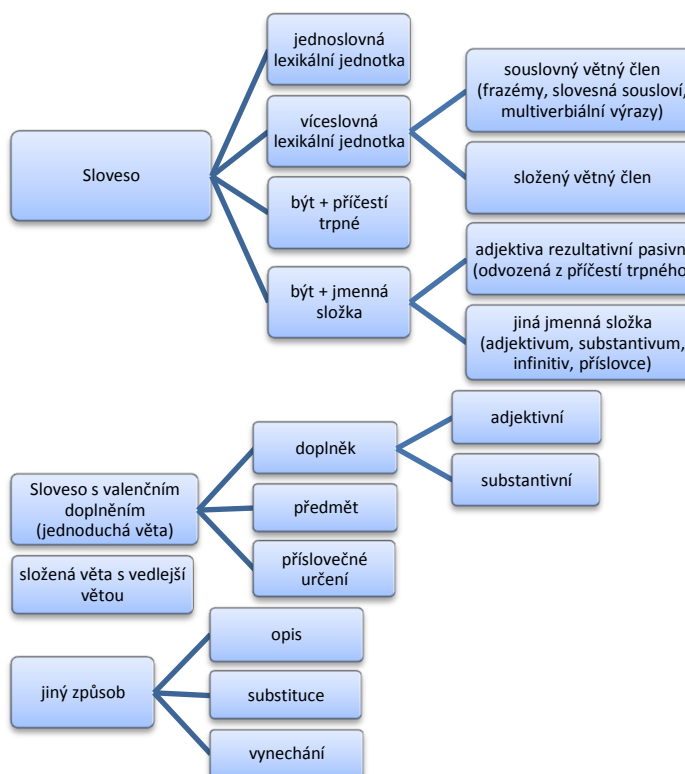
Participium	InterCorp	CREA	Participium	InterCorp	CREA
vencido	18 %	9 %	perdido	6 %	6 %
sentado	13 %	9 %	muerto	4 %	6 %
terminado	13 %	14 %	concluido	3 %	9 %
enterado	9 %	6 %	zanjado	2 %	2 %
hecho	8 %	18 %	finalizado	1 %	5 %
aludido	7 %	4 %	desaparecido	1 %	2 %
descontado	7 %	6 %	cerrado	1 %	4 %
satisfecho	7 %	5 %			

Z tabulek vyplývá, že frekvence zjištěné v korpusech *Intercorp* a *CREA* se s jistou tolerancí většinou shodují, výraznější nepoměr se projevuje pouze u participií *concluido*, *hecho* a *vencido*. V rámci všech rozdílů jsme v *CREA* zpozorovali určitou obecnou tendenci a to nárůst frekvencí participií derivovaných ze sloves se sémantikou ukončení či završení děje (*concluido*, *cerrado*, *finalizado* či *terminado*). Uvedené odchylky lze částečně vysvětlit rozdílnou povahou textů tvořících zkoumané korpusy. Jelikož korpus *CREA* zahrnuje také mluvené projevy a v porovnání s *InterCorpem* disponuje větším objemem dat, považujeme výsledky zjištěné na základě jeho analýzy za významnější. Podíváme-li se blíže na význam jednotlivých participií, jsou mezi nimi v hojném počtu zastoupeny lexémy denotující

ukončení děje (kromě výše uvedených také *acabado*, *culminado* či *finiquitado*) nebo ukončenost implikující (*caducado*, *cancelado*, *desaparecido*, *derrotado*, *extinguido*, *liquidado* či *rescindido*). Sémantika lexémů tvořících jádro konstrukce konvenuje s terminativním rezultativním významem, jenž vyjadřuje konstrukce jako celek.

Při kontrastivním šetření jsme zjistili, že repertoár prostředků, jimiž je možno v naší mateřštině vyjádřit obsah perifráze *dar por* + part., vykazuje jisté pravidelnosti, což umožnilo tyto prostředky klasifikovat (viz Klasifikace českých ekvivalentů *dar(se) por* + *participium*). Vzhledem ke skutečnosti, že větněčlenská platnost byla při vyjádření zkoumané konstrukce v češtině zpravidla dána syntaxí předlohy, zajímala nás u českých protějšků především jejich formální struktura. Materiál pro kontrastivní analýzu představoval soubor 433 excerptů konstrukce *dar por* + part. včetně případných interpolovaných výrazů.

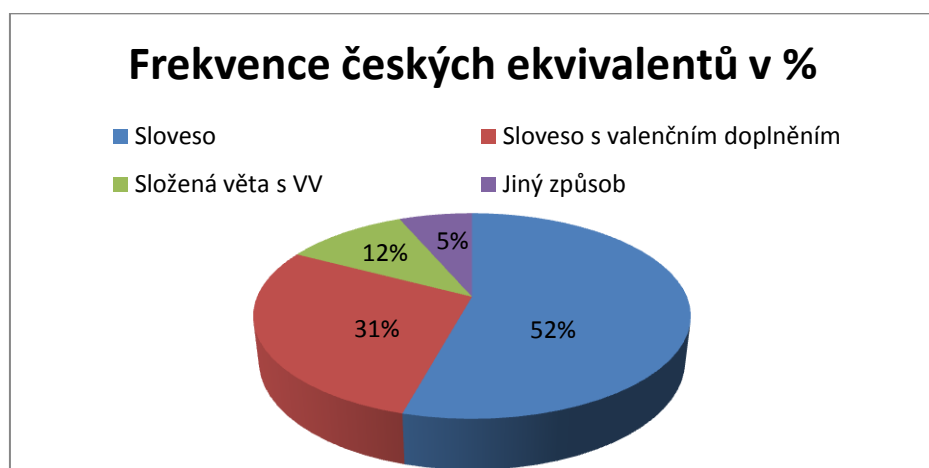
Klasifikace českých ekvivalentů *dar por* + *participium*

Španělská konstrukce *dar por* + part. byla v češtině vyjádřena celkem ve třech základních formách, vedle nichž jsme vyčlenili ještě čtvrtý soubor zahrnující ty případy, kdy se český ekvivalent příliš vzdaloval formě a obsahu španělské konstrukce nebo dokonce nebyl vyjádřen. Frekvence jednotlivých forem vyjádření v češtině podáváme v následující tabulce.

Český ekvivalent	Četnost výskytu v korpusu <i>InterCorp</i>
Sloveso	227
Sloveso s valenčním doplněním (jednoduchá věta)	133
Složená věta s VV	50
Jiný způsob	23
Celkem	433

Pro názornější porovnání uvádíme podíl jednotlivých frekvencí v procentech.

Sloveso

Nejčastější formou vyjádření *dar por* + part. v češtině bylo sloveso zpravidla v platnosti predikátu, zřídka ve funkci jiného větného členu:

(přísudek)

*Alex calculó que habían visto suficiente y debían retroceder antes que esos hombres **dieran por terminado** su encuentro.*

(podmět)

*Alexovi se zdálo, že už viděli dost a měli by se vrátit dřív, než muži svou schůzku **ukončí**.*

***Darnos por vencidos** es nuestra máxima debilidad.*

***Vzdát** to je naše největší slabina.*

Zjištěná slovesa jsou syntakticky zapojena především v určitém tvaru, v menší míře také v infinitivu v rámci složených větných členů s modálním či fázovým slovesem, jež ve španělské struktuře může i nemusí být vyjádřeno:

(modální sloveso vyjádřené ve španělštině)

*No **podía dar por concluida** su misión sin averiguar el código del Dragón de Oro, ése era el acuerdo con el cliente.*

*Bez zjištění kódu ke Zlatému drakovi **nemohl** svou misi **ukončit**, taková byla dohoda s klientem.*

(modální sloveso nevyjádřené ve španělštině)

*Ese primer día caminaron más de cinco leguas, hasta que Juliana y Nuria **se dieron por vencidas** porque les sangraban los pies y desfallecían de hambre.*

*Prvního dne ušli přes pět mil, pak to Juliana s Nurií **musely vzdát**, protože jim z nohou tekla krev a omdlávaly hlady.*

Ve dvou případech se český ekvivalent vyskytl ve formě transgresivu:

*[...] hasta el término del viaje en Riohacha, un año y medio después, cuando Lorenzo Daza **dio por hecho** que la hija había por fin olvidado, y decidió volver a casa.*

*[...] až do konce cesty, kterou Lorenzo Daza o půldruhého roku později ukončil v Riohache, a **maje za to**, že dcera konečně zapomněla, rozhodl se k návratu.*

Slovesné protějšky jsme podle formy rozdělili do čtyř skupin a kvantifikovali jejich dílčí výskyty.

Kategorie slovesa	
Jednoslovná lexikální jednotka	178
Víceslovná lexikální jednotka	20
Být + přičestí trpné	14
Být + jmenná složka	15

Ve 178 případech odpovídal konstrukci *dar por* + part. jednoslovný slovesný výraz:

*Durante la hora siguiente Diego no se movió de su lado, vigilándolo, hasta que **se dio por terminada** la partida.*

*V následující hodině se Diego od Moncady nehnul a hlídal ho, dokud partie **neskončila**.*

*Dicen que nunca se termina un libro, que simplemente el autor **se da por vencido**.*

*Říká se, že kniha není nikdy hotová, autor to v jednu chvíli prostě **vzdá**.*

Tímto způsobem byly nejčastěji vyjádřeny konstrukce s následujícími participii: *vencido* (35 případů s nejčastějšími ekvivalenty ‚vzdát‘, ‚vzdát se‘ a ‚vykašlat se‘),

*Jean de Satigny, que no se **había dado por vencido** en su asedio romántico, la observaba.*

*Jean de Satigny, který se **nevzdal** svého romantického obléhání Blanky, ji stále pozoroval, terminado* (27 případů s nejčastějšími ekvivalenty ‚skončit‘ či ‚ukončit‘)

*En el campamento el capitán Ariosto **había dado por terminada** la partida de naipes y ya nada quedaba en la botella de vodka.*

*V táboře mezitím kapitán Ariosto **ukončil** hru v karty a v lahvi už nezbyvala žádná vodka, a sentado* (24 případů s nejčastějším ekvivalentem ‚předpokládat‘)

*Mucha gente **da por sentado**, erróneamente, que el símbolo masculino nace de la combinación de un escudo y una lanza, y que el femenino representa un espejo que refleja la belleza .*

*Mnoho lidí se nesprávně **domnívá**, že mužský symbol je odvozen ze štítu a oštěpu, zatímco ženský představuje zrcadlo, odrážející krásu.*

U konstrukce s participiem *terminado* jsme zaznamenali případ, kdy český protějšek v podobě dokonavého slovesa kondenzovaně vyjadřoval nejen obsah španělské konstrukce, nýbrž také význam předmětu doplňujícího tuto konstrukci.

*En cuanto la paloma torcaza **dio por terminado su discurso**, la ardilla, el mono y las cotorras manifestaron estentóreamente su acuerdo en lo referente a mudarse para las copas de los árboles tropicales.*

*Sotva holubice **domluvila**, veverka, opičák a andulky hlučně projevíli souhlas s myšlenkou stěhování do korun tropických stromů.*

Ve dvaceti případech konstrukci odpovídal víceslovný slovesný výraz, v jehož rámci jsme rozlišili složenou formu s modálními či fázovými slovesy¹¹⁶ a frazeologická spojení¹¹⁷ spolu s multiverbálními výrazy.

¹¹⁶ Složený větný člen je tvořen spojením modálního slovesa nebo fázového slovesa a infinitivu.

¹¹⁷ Víceslovný frazeologický predikát třeba brát jako jediné spojení. Např. budit dojem, brát v úvahu, upadnout do rozpaků, mít na zřeteli. „Víceslovným predikátem rozumíme případy, kdy predikát jako lexikální jednotku nepředstavuje v povrchové podobě věty jen určitý slovesný tvar, ale kdy k predikátu patří význam tohoto určitého slovesného tvaru a zároveň s ním i význam dalších slov - infinitivu slovesa, jména, adverbia [...] Frazémem (frazeologickým spojením) rozumíme spojení dvou nebo více slov s ustáleným lexikálním obsazením, které vytváří jednu lexikální jednotku, která má jako celek přenesený význam a jejíž význam není rozložitelný na významy jednotlivých částí spojení“ (citováno z Pražského závislostního korpusu (PDT) rozvíjeného Ústavem formální a aplikované lingvistiky. Korpus se zakládá na tektogramatické rovině, v níž se lingvisté orientují především na sémantický

La tía estaba empezando a titubear, pero no se dio por vencida .

Holka začínala pomalu váhat, ale nedala se odradit.

Následující příklad frazeologického spojení dokládá mimo jiné i beletristickou povahu zkoumaných textů:

Vzala za bernou minci, že jsem vstal za kuropění -, přivstal sis, “řekla bez špetky ironie-, a pak mě požádala, abych se s ní nasnídal [...]

Dio por hecho que yo había salido muy temprano, « madrugaste », dijo, sin gota de ironía, luego me pidió que desayunáramos juntos [...]

Polovina ze zjištěných ekvivalentů odpovídala konstrukci s participiem *vencido*, přičemž forma jejího vyjádření v češtině byla poměrně heterogenní (,hodlat se vzdát‘, ,nechat se porazit‘, ,nedat se zlomit‘, ,nechtít se podvolit‘ nebo ,dát se poddat‘; jedny protějšky však převažovaly nad druhými):

Es uno que no se da por vencido.

Jeden z těch, co se nechtějí podvolit.

Opisné pasivum bylo mezi českými ekvivalenty zastoupeno celkem 14krát a to většinou v konstrukci s agentem eliminovaným ze sémantické struktury predikátoru, která vyjadřuje výsledný stav plynoucí z předcházejícího děje. Sloveso tvořící tuto konstrukci bylo vždy dokonavé (např. ,ukončen‘, ,uzavřen‘, ,poražen‘, ,přemožen‘ či ,spokojen‘).

[...](en caso de que se abriera una información sumaria o se pretendiera dar por terminado el crucero al cual todos, salvo los revoltosos, tenían pleno derecho).

[...]kdyby došlo k vyšetřování anebo kdyby snad okružní plavba, na niž mají všichni kromě vzbouřenců plné právo, měla být předčasně ukončena.

Nejčastěji byla opisným pasivem vyjádřena konstrukce s participiem *satisfecho* (v 5 případech s přičestím trpným ,spokojen‘ a ,uspokojen‘):

Tal vez ahora Dios se daría po satisfecho y no les mandaba más hijos, porque ya tenían una manada.

Snad už teď Bůh bude spokojen a nebude jim sesílat další děti, protože už jich měli celé hejno.

výklad jazyků s cílem zdůrazňovat podobnosti mezi nimi a zmírňovat jejich rozdíly; anotace PDT je dostupná z: <http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/index.html>).

Jestliže je výsledný stav chápán jako vlastnost, „opisnému pasivu, které je knižní, konkuruje konstrukce ‚být‘ + adjektivizované přičestí trpné“¹¹⁸.

(přičestí trpné)

*Había pasado tanto tiempo desde que el sol momificó el pellejo vacío del último animal, que todo el mundo **daba por sentado** que la dueña de casa y la sirvienta habían muerto mucho antes de que terminaran las guerras [...]*

*Od chvíle, kdy slunce vysušilo prázdnou kožku posledního psa, uplynula už řada let, a všichni **byli přesvědčeni**, že paní i služebná zemřely dávno předtím, než skončila válka [...]*

(adjektivum rezultativní pasivní)

*En la redacción del periódico **dábamos por hecho** que no había mucho que hacer para impedir el descuartizamiento decretado por un gobierno [...]*

*Všichni v redakci **jsme byli přesvědčeni**, že nemůžeme mnoho podniknout, abychom zabránili rozčtvrcení departamentu vyhlášenému vládou [...]*

Tímto se dostáváme k protějškům tvořeným spojením slovesa ‚být‘ a jmenné složky, jež se objevily dohromady v 15 případech. Jmennou část tvořila především adjektiva (včetně krátkých tvarů, které mají knižní příznak), vždy s jedním výskytem také skladebné příslovce, skladebné substantivum a hovorový frazém v podobě původního zájmena¹¹⁹.

(adjektivní jmenná složka)

*Como tú y tus amigos tuvisteis ocasión de comprobar, igual que yo aquella noche, es un sitio donde uno nunca debe **dar por hecho** que nadie lo está escuchando.*

*Jak jsi ostatně se svými přáteli zjistil, stejně jako já oné noci, je to místo, kde si nikdy nemůžeš **být jist**, zda tě někdo neslyší.*

(skladebné příslovce)

*Estaba claro que la idea tenía que ver con mi reticencia a **dar** la aventura **por terminada** [...]*

*Bylo jasné, že jsem si nechtěl přiznat, že **je celá věc u konce** [...]*

(skladebné substantivum)

*Eso se **da por descontado**.*

*To **je samozřejmost**.*

¹¹⁸ Cit. Grepl, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Op. cit., s. 525.

¹¹⁹ Cf. *Ibid.*, s. 409.

(původní zájmeno)

*Hay que conservarlo sano e intacto, pues de lo contrario todos podríamos **darnos por muertos**.*

*A musí zůstat v pořádku, nebo **je po nás**.*

Sloveso s valenčním doplněním

Do tohoto souboru jsme zařadili všechny ty prostředky vyjádření konstrukce *dar por* + part. v češtině, v nichž bylo sloveso dále rozvíjeno doplňkem, předmětem nebo příslovečným určením. Tímto způsobem byla konstrukce převedena celkem 133krát. Podíl českých protějšků podle typu rozvíjejícího větného členu popisujeme v následující tabulce.

Sloveso s valenčním doplněním	
doplňk	88
příslovečné určení	24
předmět	21

Za větný člen doplňující sloveso relevantní z kontrastivního hlediska jsme považovali takový výraz, jehož význam byl obsažen (implicitně i explicitně) v konstrukci *dar por* + part. Tímto jsme vyloučili výrazy s nevyhraněným významem jako prostředky anaforického a kataforického navazování, jež odkazují k jiné jednotce ve struktuře téhož textu.

Yo daría por hecho que los de primer curso son ya capaces de manejarse con los gorros rojos y los grindylows.

[...] že se dokážete vypořádat s karkulinkami a děsovcí, to bych od vás očekával už v prvním ročníku.

Při určení větněčlenské platnosti daných ekvivalentů v češtině jsme museli čelit funkční blízkosti českého doplňku a příslovečného určení způsobu. Vycházeli jsme zde z Trávníčkovy definice, podle níž „doplňk vyjadřuje bližší určení děje skrze vlastnost substantiva, kdežto příslovečné určení blíže vymezuje děj sám“¹²⁰.

V 88 případech byla konstrukce *dar por* + part. vyjádřena pomocí slovesa s doplňkem. Tento způsob vyjádření nás zvláště zajímal z důvodu možného nazírání na zkoumanou konstrukci ve španělštině jako na konstrukci atributivní. Zaměřili jsme se na povahu doplňku (adjektivní nebo substantivní) a na slovesný výraz včetně vztahu jeho obsahu k obsahu španělského *dar* jakožto konstituentu zkoumané konstrukce.

¹²⁰ Cit. Trávníček, F. *Mluvnice spisovné češtiny II*. Op. cit., s. 764.

Sloveso s doplňkem odpovídalo španělské konstrukci *dar por* v kombinaci nejčastěji s následujícími s participii: *sentado* (19krát), *hecho* (14krát), *perdido* (9krát), *muerto* (9x), *terminado* (8krát), *zanjado* (5krát), dále *acabado*, *cerrado*, *concluido*, *desaparecido*, *descontado* či *vencido*. V 77 % s počtem 68 výskytů byl doplněk adjektivní povahy,

Cuando cayó el Fort-Saint-Charles, diose por terminada la campaña.

Když padl Fort - Saint - Charles, bylo tažení prohlášeno za skončené,

pouze dvacetkrát byl vyjádřen substantivem (případně substantivem rozvíjeným přívlastkem),

Yo no podría confiar en el razonamiento de un hombre que da por sentada la existencia del Universo.

Nedůvěřoval bych uvažování někoho, kdo považuje vesmír - pokud nějaký je - za samozřejmost. (substantivní doplněk)

Lo dio por hecho.

Počítala s tím jako s hotovou věcí. (substantivní doplněk rozvíjený přívlastkem)

Adjektivní doplněk byl v 56 % vyjádřen adjektivem odvozeným ze slovesa, a to adjektivem rezultativním pasivním,

Con aquello parecía dar por zanjado el asunto.

Zdalo se, že tím pokládá celou záležitost za vyřízenou.

Desde ese mismo instante di la novela por no publicada [...]

Od té chvíle jsem román považoval za nevydaný [...],

a v jednom případě adjektivem rezultativním aktivním odvozeným z transgresivu,

[...] si al día siguiente no se celebraba misa, el fuero de Nuestra Señora de las Lágrimas podía darse por extinguido.

Pokud se zítra nebude sloužit mše, privilegium Matky Boží v slzách by mohli prohlásit za zaniklé [...]

Z výše uvedených příkladů je patrná výrazová pravidelnost slovesa řídícího doplněk. V 93 % případů slovesnou část struktury s doplňkem tvořila slovesa ‚mít‘, ‚pokládat‘, ‚považovat‘ a ‚prohlásit‘ s předložkou ‚za‘ nebo ‚brát‘ a ‚vzít‘ se spojkou ‚jako‘,

Salió al patio de caballerizas y buscó su mulo, dando por cerrada aquella reunión de urgencia.

Vyšel na dvůr ke stájím a šel pro mezka, čímž pokládal tuto naléhavou schůzku za uzavřenou.

*Quería **dar por terminada** aquella historia.*

***Považovala jsem** ten příběh za skončený.*

*[...] pero nadie confiaba en que algún día llegara a serlo, se le **daba por** desahuciado [...]*

*[...] ale nikdo nevěřil, že by se jím někdy mohl stát, **měli ho za** beznadějný případ [...]*

Ve zbývajících 7 % jsme excerpovali například tyto struktury:

*[...] convocó en su ayuda el valor de su padre, escalador de montañas, y la resistencia de su madre, que jamás **se daba por** vencida [...]*

*[...] přivolal na pomoc, spolu se silou svého totemového zvířete, odvahu otce horolezce a nepovolnost matky, která **se nikdy necítla** poražená.*

*Él ha dicho que lo mejor es que **demos por** sentado que vamos a estar vigilados.*

*Alan mi doporučil, abychom s tím preventivně **počítali jako s** hotovou věcí.*

Ve 21 případech bylo sloveso doplněno předmětem, z toho v 9 případech šlo o protějšek konstrukce s participiemi *vencido*, v níž byl předmět 8krát vyjádřen substantivem ‚porážka‘,

*Nunca me **doy por** vencida.*

*Nikdy **nepřiznám** porážku.*

*Tampoco esta vez el padre Ángel **se dio por** vencido.*

*Ani tentokrát otec Ángel **neuznal svou** porážku,*

a jedenkrát infinitivem,

*Ahora todo parecía seco y silencioso; pero Sam **no se dio por** vencido [...]*

*Všechno teď vypadalo vyschle a ztichle, Sam **si však odmítl** zoufat.*

U dvou konstrukcí s participii *terminado* a *finalizado* denotujícími ukončenost jsme zaznamenali totožnou formu jejich vyjádření:

*[...] una pelota pequeña con alas, del tamaño de una nuez, cuya captura **daba por finalizado** el juego [...]*

*[...] maličký okřídlený míček o velikosti vlašského ořechu, jehož polapení **znamenal** konec hry [...]*

*Apartó la mirada de Julia mientras recogía con una mano las piezas y cerraba con la otra el tablero, como si con ese gesto **diese por terminada** su intervención en el asunto.*

Odvrátil zrak od Julie, jednou rukou posbíral figury a druhou zaklapl šachovnici, jako by ten pohyb znamenal konec jeho účasti na celé té záležitosti.

Obě uvedená substantiva jsou odvozená ze sloves a pojmenovávají výsledky děje.¹²¹ Ve funkci předmětu jsme shledali i verbální substantiva, tzv. dějová jména, jako ‚zmizení‘, ‚uspokojení‘ či ‚přesvědčení‘

Ya no era simplemente cuestión de rociar los cuerpos con gasolina, encenderles fuego y darlos por desaparecidos.

Už nestačilo jen polít těla benzinem, zapálit je a ohlásit jejich zmizení.

Ve 24 případech bylo sloveso doplněno příslovečným určením a to v následujícím poměru:

Četnost výskytu jednotlivých druhů příslovečného určení	
Určení způsobu	13
Určení času	9
Určení míry	1
Určení místa	1

Funkci příslovečného určení způsobu plní jednak adverbia vlastní, jednak adverbia syntaktická uvozená srovnávacím výrazem ‚jakoby‘:

Yo daba por descontado que en la Säpo sabían lo que hacían y que tenían la experiencia y la práctica necesarias para llevar un caso así.

Logicky jsem předpokládal, že tajné služby vědí, co dělají, a že mají své vlastní postupy a zkušenosti.

Nevers no se dio por aludido.

Nevers se tvářil jakoby nic.

Jelikož zkoumáme protějšky konstrukce s rezultativním významem, považujeme z tohoto hlediska za významný soubor prostředků příslovečného určení času. Všechna časová určení byla vyjádřena vlastními příslovci a označovala ukončení děje či závěrečnou fázi procesu. V pěti případech se vyskytlo příslovce ‚už‘ či jeho knižnější synonymum ‚již‘, která

¹²¹ Cf. Grepl, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Op. cit., s. 146–147.

Slovník spisovného jazyka českého definuje jako příslovce vyjadřující „pominutí děje, jeho úplnost, ukončenost, definitivnost“.

*El Instituto estaba por cumplir no sé cuántos años en el Perú, y, además, pronto haría sus maletas, **dando por terminada** su misión en la Amazonía .*

*Ústav právě bude mít nevímjaké výročí svého působení v Peru, jenže taky si má brzo sbalit fidlátka a dát Amazonii vale, protože **už ukončil** svoje poslání.*

*A lo visto, los del anatómico-forense **habían dado por examinado** el cadáver.*

*Takže bylo jasné, že pánové ze soudního lékařství **již** mrtvolu **vyšetřili**.*

Ve třech případech bylo určení času vyjádřeno adverbiem ‚nakonec‘.

*Es tanta su buena voluntad que **me doy por vencido** .*

*Projevuje ale přitom tak dobrou vůli, že **se nakonec poddávám**.*

*No, no le dijeron nada así que ella **dio por concluida** la clase y dijo que volverían a verse mañana .*

*Ne, neřekli jí nic, takže svůj výklad **nakonec ukončila** a dodala, že zítra se tu zase sejdou.*

Vždy s jedním výskytem byla zastoupena také určení míry (1) a místa (2).

(1) *Mira, Cristina, **se da por hecho** de tal manera que es la mujer la que se va a encargar de los críos [...]*

*Hele, Cristino, zatím **se všude předpokládá**, že se žena bude věnovat dětem [...]*

(2) *No **se dio por enterado**, no hizo nada por auxiliarles, y siguió su ruta...*

***Vůbec si toho nevšiml**, neudělal nic, aby je zachránil, plul dál svou cestou...*

Složená věta s VV

V 50 případech se obsah španělské konstrukce *dar por* + part. při vyjádření v češtině rozložil do složené věty s větou vedlejší, přičemž ekvivalentem slovesa *dar* byl zpravidla predikát věty řídící, zatímco významu participia odpovídal obsah věty vedlejší. V šesti případech byla konstrukce vyjádřena větným členem. Vzhledem k tradičně pojímané konkurenci větných členů a vedlejších vět při vyjádření téhož obsahu, zařazujeme tyto marginální výskyty do skupiny protějšků vyjádřených větou složenou. V následující tabulce popisujeme četnost výskytu složených vět podle druhu vedlejší věty:

Výskyt složených vět podle druhu věty vedlejší věty	
Vedlejší věta předmětná	23
Vedlejší věta příslovečná způsobu	21
Vedlejší věta podmětná	3
Vedlejší věta přívlastková	3

Složenou větou s vedlejší větou předmětnou byla nejčastěji vyjádřena konstrukce s participii *muerto* (5krát), *perdido* (4krát) nebo *terminado* (4krát). Ve větě řídící byly s nejvyšším počtem zastoupeny následující predikáty: ‚dát najevo‘, ‚myslet si‘, ‚usoudit‘, ‚uznat‘. Všechny věty vedlejší předmětné byly spojkové, uvozené podřadící spojkou ‚že‘, v jednom případě spojkou ‚oč‘.

Soltó la manga de riego y se encaminó a cerrar el agua en el muro del cobertizo, dando por terminada la conversación.

Pustila hadici a vydala se zavřít vodu ke zdi přístřešku, čímž dala najevo, že rozhovor končí.

[...] *todo el mundo se dio por enterado.*

[...] *všichni rázem pochopili, oč jde.*

Cuando ya lo daba todo por perdido, encontró unos oxidados barrotes de hierro que se empotraban en la pared, como una escala.

Když už si myslel, že je to marné, všiml si rezivělých železných tyčí zapuštěných ve zdi jako žebřík.

Složená věta s vedlejší větou způsobovou byla ve všech případech spojková, uvozená spojkami a spojkovými výrazy ‚že‘ (10krát), ‚jakoby‘ (5krát) a ‚jako že‘ (2krát), ve čtyřech případech jsme shledali větný člen tvořený vlastním nebo syntaktickým adverbiem (‚věcně‘, ‚bezmocně‘, ‚přemoženě‘ a ‚za předpokladu‘). Nejčastěji byla tímto způsobem vyjádřena konstrukce s participii *enterado* (7krát) a *aludido* (6krát).

Quart no se dio por enterado.

Quart dělal, že si toho nevšiml.

Antonieta no se dio por aludida hasta que el loro comenzó a llamarla por su nombre de pila [...]

Antonieta dělala, jako že jí se to netýká, až do chvíle, kdy jí papoušek začal volat křestním jménem.

Sophie no se dio por aludida.

Sophie vypadala, jako by ho neslyšela.

(vyjádření větným členem)

-¿Chicas ? - preguntó la rubia como **dándolo por sentado**.

„ Slečny? “ zeptala se plavovláska **věcně**.

Ve třech případech byl český ekvivalent ve formě složené věty s vedlejší větou předmětnou (1), v jednom s vedlejší větou přívlastkovou (2) a ve dvou odpovídá přívlastku shodnému vyjádřenému adjektivem (3).

(1) *Él no se dio por enterado.*

[...] **nezdálo se však, že by to Margarito pochopil.**

(2) *Entonces Horemheb dio por terminado el combate y mandó recoger los cadáveres para arrojarlos al río [...]*

*Tehdy poručil Haremheb **zatroubit** v trouby **na znamení, že je boj u konce**, a poslal své vojáky, aby bez odkladu sebrali mrtvoly a hodili je do řeky [...]*

(3) [...] *la nave de guerra de Krikkit, a la que se **daba por perdida** y se creía destruida, resultó que simplemente estaba perdida.*

[...] *že jedna **nezvěstná** krikkitská loď, o které se myslelo, že byla zničena, je jenom nezvěstná.*

Jiný způsob

Ve 23 případech se český ekvivalent natolik vzdaloval obsahu španělské konstrukce nebo její formě, či jednoduše nebyl vyjádřen, že jsme se rozhodli tyto protějšky klasifikovat odděleně, abychom neovlivnili výsledná zjištění. Nejčastěji byla touto alternativou vyjádřena konstrukce s participiem *vencido* (4krát) a *satisfecho* (4krát). Pět španělských konstrukcí v češtině nebylo vyjádřeno vůbec:

*-Estoy asombradísimo- dijo Langdon en un tris de **darse por vencido**-.*

"Jsem ohromen," promluvil nakonec.

Ve zbývajících případech byl obsah španělské konstrukce při vyjádření v češtině reformulován, opsán nebo substituován.

*Ya le estaba **dando por desaparecido** en el naufragio de la Armada Invencible...*

*Už jsem si říkal, že **jste mezi těmi jedenácti, co jsou nezvěstní v Libyi**... (reformulace)*

[...] *o la de exigir ropa de etiqueta y guantes de gamuza en la sala de cirugía, porque se daba por sentado que la elegancia era una condición esencial de la asepsia.*

[...] *či operovat ve společenském úboru a jelenicových rukavičkách podle uznávané zásady, že základní podmínkou asepse je elegance.* (opis)

Laffite no se había opuesto, porque los médicos la daban por perdida.

Lafitte neprotestoval, protože doktoři už nad jeho ženou zlomili hůl. (substituce)

Na závěr korpusového bádání jsme se zaměřili na konstrukce *dar* + part. s nejvyšší mírou výskytu v korpusu *InterCorp* – ověřenou v korpusu *CREA* – s cílem zjistit, zda a jakým způsobem se jejich produktivnost ve španělštině odráží na formě jejich vyjádření v češtině. Do tohoto šetření jsme zahrnuli konstrukce s participií s nejvyšší frekvencí v korpusu *CREA* a reprezentativním výskytem v korpusu *InterCorp* – *terminado*, *hecho*, *sentado* a *vencido*. Jako protipól jsme stanovili konstrukce s těmi participií, u nichž jsme sice získali reprezentativní počet excerptů z korpusu *InterCorp*, v korpusu *CREA* však vykazaly pokles frekvence – *aludido* a *satisfecho*.

Zajímalo nás, zda shledáme jisté výrazové pravidelnosti v českých protějšcích výše vybraných konstrukcí, a pokud ano, jaký je podíl těchto pravidelných forem vyjádření v rámci všech zjištěných protějšků dané konstrukce a vztah tohoto podílu k frekvenci konstrukce ve španělštině. Zjištěné výsledky dokumentují tabulky uvedené v příloze. Pro názornější srovnání jednotlivých podílů jsme frekvence vyjádřili i v procentuálním zastoupení a převedli do grafu (viz Příloha 2). Zjistili jsme, že participia s vysokou frekvencí jsou v přibližně 50 % svého výskytu vyjádřována v češtině prostřednictvím opakujících se výrazů rozřaditelných do dvou, max. tří kategorií (v případě konstrukce *dar por* + *terminado*, která je však v češtině vyjádřena automatizovaně v 66 % svého výskytu). U participií s poklesem frekvence v korpusu *CREA*, zvláště v případě konstrukce *dar por* + *aludido*, byly již české protějšky rozmanitější.

5.1.2. *Una vez* + participium

Ve druhé případové studii se zaměříme na dvojčlenné absolutní konstrukce s vyjádřeným podmětem zastoupené strukturou *una vez* + part., kterou jsme zvolili jako výchozí jednotku korpusové analýzy pro její specifické syntaktické chování a tímto vyhledatelnost v korpusu *InterCorp*. U této konstrukce nás bude zajímat četnost konkrétních

participií tvořících její jádro a způsob jejího vyjádření v češtině. Vzhledem k tomu, že jsme konstrukci vymezili časovým určením *una vez*, předpokládáme, že její obsah bude spojen právě s vyjádřením časových významů, což se projeví jednak v sémantice příslušných participií, jednak při kontrastivní analýze v rovině prostředků vyjadřujících vzájemné vztahy mezi větami nebo částmi vět. Na základě vyložené teorie (viz 2.6.1 *Syntaktické rysy. Otázka subjektu*) očekáváme, že se konstrukce ve španělštině bude nejčastěji vyskytovat v pozici před predikační větou.

Při konzultaci kombinace *vez + part.* jsme v korpusu *InterCorp* zjistili celkem 530 výskytů, z nichž 251 případů odpovídalo dvojčlenným absolutním konstrukcím s vyjádřeným podmětem. Nejprve jsme se zaměřili na frekvence jednotlivých participií tvořících jádro těchto konstrukcí. Zjištěné výsledky (vždy ve tvaru singuláru maskulina) uvádíme v následující tabulce:

Participium	Výskyt
terminado	25
concluido	10
hecho, re/establecido	9
cumplido, superado	7
descubierto	5
acabado, eliminado, encontrado, liberado, pasado, perdido, tomado	4
aprendido, conocido, constituido, finalizado, iniciado, obtenido, vencido a další	3

Zastoupení participiálních výrazů ve dvojčlenné absolutní konstrukci *una vez + part.* bylo velice rozmanité, proto jsme se rozhodli zanést do tabulky pouze relevantní frekvence a zjištěné výskyty dále zobecnit. Nejvyšší četnost výskytu vykazovalo participium *terminado*, jehož obsah explicitně vyjadřuje ukončení děje. Ze stejného věcnévýznamového okruhu jsme při korpusové analýze zjistili i další participia s poměrně vyšším výskytem a to *acabado* (4krát), *concluido* (10krát), *cumplido* (7krát) a *finalizado* (3krát). Všechna participia byla odvozena ze sloves denotujících buď děje jako *aprender*, *encontrar*, *pasar*, *perder*, *recibir* či

vestir, nebo ohraničené stavy jako *calmar*, *satisfacer*, *paralizar* a *apaciguar*. U druhé skupiny sloves jsme shledali pouze tyto uvedené příklady, což představovalo přibližně 3 % ze všech zjištěných výrazů.

Dále nás zajímalo, jaké pozice může absolutní konstrukce s formou *una vez* + part. zaujímat vzhledem k predikační větě a které ze zjištěných postavení je nejčastější. V korpusu *InterCorp* jsme u této konstrukce zjistili tři různá postavení: v antepozici, v postpozici a v postavení vloženém do predikační věty. Ve 194 případech stála absolutní konstrukce v pozici před predikační větou,

Una vez realizados los solemnes ritos funerarios, los acreedores se dejaron caer como chacales sobre las posesiones del maestro,

a v pozici za predikační větou se objevila 43krát,

El camarlengo estaba radiante, una vez finalizada su extraña transformación.

Ve 14 větách byla absolutní konstrukce vložená do predikační věty a to především mezi predikát a jeho levovalenční doplnění,

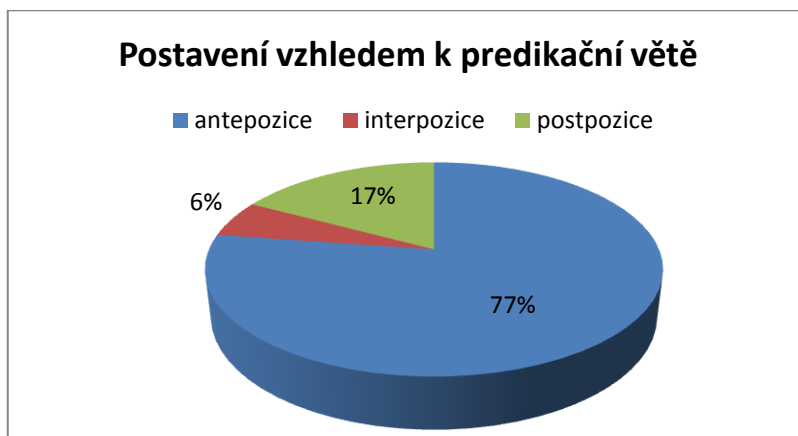
Los cocineros loreneses, una vez terminado de distribuir el rancho a la tropa, habían abandonado la marmita a Gurdulú,

případně mezi predikát a předmět (1) nebo příslovečné určení (2):

(1) *A los hombres, en cambio, una vez obtenida la aceptación de la mujer, los sacaban a culatazos de los chinchorros y se los llevaban amarrados en la plataforma de carga, para casarlos a la fuerza.*

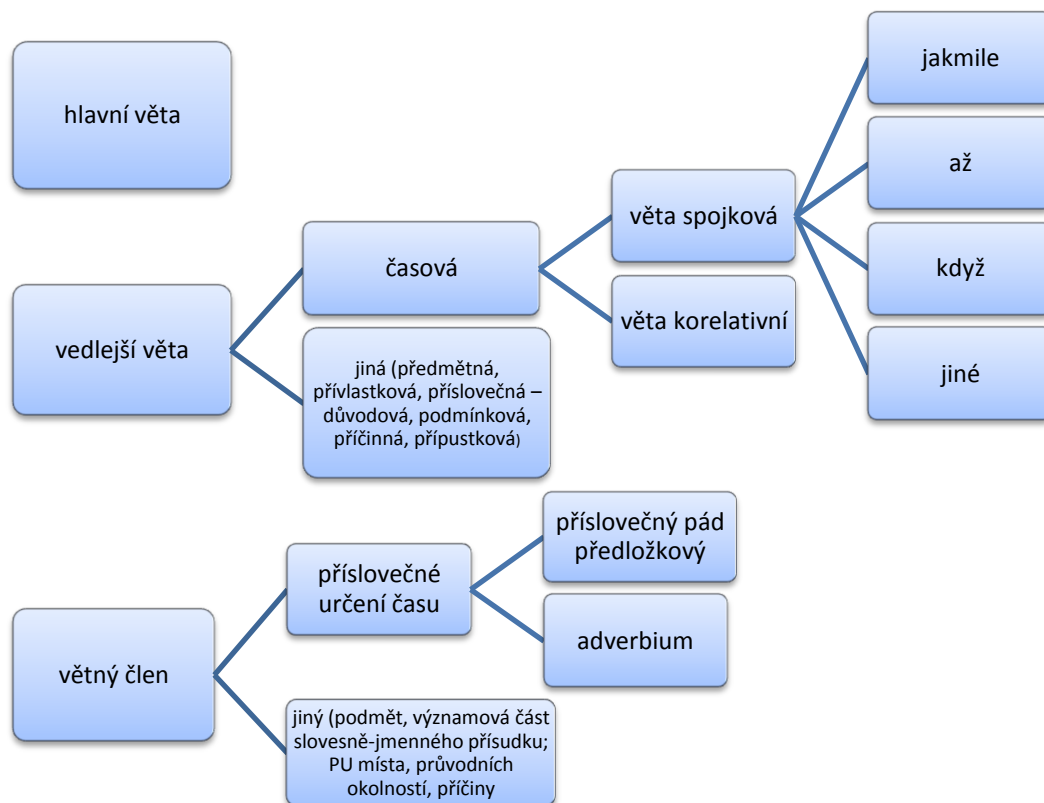
(2) *A partir de 1984, una vez cumplida la condena se mantuvo a raya, o como mínimo no participó en ningún golpe que acabara en arresto o condena.*

Poměr jednotlivých postavení pro názornější porovnání uvádíme graficky v procentuálním zastoupení.

V další fázi korpusové analýzy jsme přistoupili ke kontrastivnímu šetření, při němž jsme v paralelním korpusu *InterCorp* zjistili níže uvedené způsoby vyjádření zkoumané absolutní konstrukce v češtině.

Klasifikace českých ekvivalentů *una vez* + *participium*

Jak jsme předpokládali, ve zjištěných protějšcích prevažovalo vyjádření časových významů. Z toho důvodu jsme všechna tato vyjádření klasifikovali podrobněji, zatímco jevy zastoupené v nižší míře či jevy veskrze singulární jsme shrnuli do položky „jiné“. Nyní se na jednotlivé případy podíváme zblízka.

Zůstaneme-li u sémantiky, české protějšky zkoumané konstrukce (v platnosti větného členu či vedlejší věty) vyjadřují především **časové** významy a to ve 220 případech. U některých zbývajících ekvivalentů sice shledáme významy uvozené spojovacími výrazy primárně označujícími časové vztahy, ale i tyto mohou nabývat na jiných významech. Například spojka ‚když‘ může vyjadřovat také příčinný vztah v užití místo spojky ‚protože‘, „chceme-li obrátit pozornost na moment časový“¹²².

Další zjištěné významy jsou:

příčinný (6 výskytů)

¹²² Cit. Grepl, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Op. cit., s. 479.

Una vez perdido el plebiscito y cazado en las redes de su propia Constitución, Pinochet debió llamar a elecciones.

Když Pinochet prohrál referendum a chytíl se do tenat vlastní ústavy, musel vypsát volby,
podmínkový (4 výskyty)

Porque una vez agotada la combinatoria, el resultado debería guardarse en secreto y de todos modos el universo habría concluido su ciclo [...]

Protože kdyby byl počet kombinací opravdu vyčerpán, výsledek by musil zůstat utajený a vesmír by v každém případě ukončil svůj cyklus [...],

a ve dvou či jednom případě,

důvodový

[...] no la de la honra, que bien arruinada debía andar ya por entonces, sino la del bolsillo, que una vez perdida aquella, era por la única que tenía que mirar.

[...] nikoli morální, protože tehdy už byla jaksepatří zkažená, nýbrž po stránce hmotné, a na tu měla, když už se tak spustila, jediné hledět,

přípustkový

Una vez hecho esto en aquella sección, la cabeza de la columna seguía sin moverse.

Když s tím byli na svém úseku silnice hotovi, vepředu v čele kolony se pořád nic nedělo,

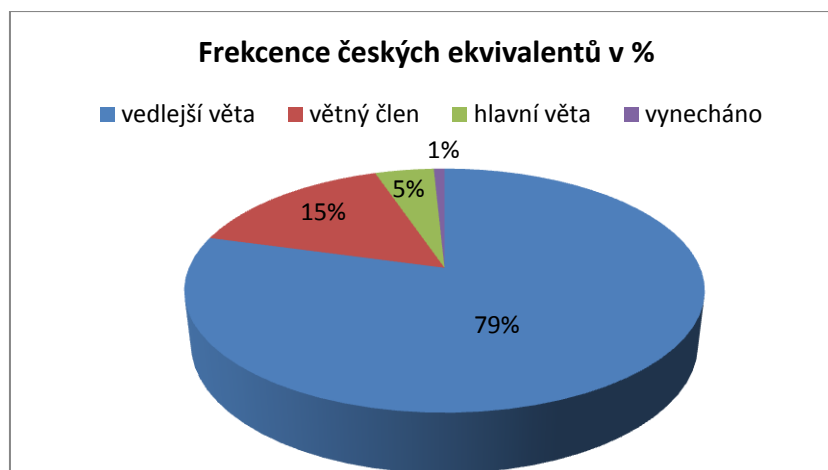
a průvodních okolností

Y mientras Severino, una vez recibida la autorización del Abad, hacía transportar el cuerpo por los porquerizos [...]

A zatímco Severin se svolením opata nechal přenést tělo do lázně [...]

Ze syntaktického hlediska byla konstrukce *una vez* + part. v češtině vyjádřena větným členem, větou hlavní nebo větou vedlejší, ve dvou případech postrádala český ekvivalent. Jiné případy jsme neshledali. Četnost jednotlivých možností vyjádření včetně jejich procentuálního podílu dokumentuje následující tabulka a graf.

Frekvence českých ekvivalentů <i>una vez</i> + part.	
vedlejší věta	199
větný člen	38
hlavní věta	12
vynecháno	2
celkem	251

Ve výsledcích je nejčastěji zastoupena vedlejší věta a to v celkem 199 případech, z toho ve 186 případech vyjadřuje význam časový.

U závislých vět jsme dále podle prostředků, jimiž jsou tyto věty uvozeny, vyčlenili věty spojkové, korelativní a vtažné. Frekvenci uplatnění jednotlivých spojovacích prostředků podle uvedených typů vět podáváme v následující tabulce.

a) vedlejší věta příslovečná časová

Spojkové věty: spojovací prostředek - podřadicí spojky	
jakmile + sotva	80
když	77
až + dokud	17
Korelativní věty: spojovací prostředek - složený spojovací výraz s odkazovacím výrazem	
poté, co	8
od chvíle, kdy; tehdy, jakmile; teď, když	3

Jak vyplývá z tabulky, vůbec neuplatňovanějšími podřadicími spojkami pro vyjádření časových významů konstrukce *una vez* + part. v češtině jsou spojky:

„jakmile“

Una vez tomada la decisión, se empeñó en la tarea de atraer al oficial usando cuanto pretexto fue capaz de imaginar.

Jakmile se rozhodla, usilovně se snažila důstojníka přivábit pod jakoukoli záminkou, kterou si dokázala vymyslet,

,když‘

Una vez terminada la comida, se pusieron de pie.

Když dojedli, vstali,

a **,až‘**

Una vez aprendida la estocada, tengo interés en seguir tirando con usted durante algún tiempo.

Až se naučím váš zásah, měla bych zájem u vás ještě nějakou dobu šermovat.

Dalším užitým spojovacím prostředkem bylo korelativní spojení **,poté, co‘**

Una vez concluida la lectura del memorando, Jacques de Molay se frotó los ojos enrojecidos, y buscó un pergamino.

Poté, co Jacques de Molay zprávu dočetl, protřel si zarudlé oči a vytáhl čistý pergamen.

V jednom případě jsme shledali větu nezávislou připojenou asyndeticky,

Una vez concluida la breve conversación, el guardia giró sobre sus talones y se alejó por el pasillo.

Tím byl rozhovor u konce, voják udělal čelem vzad a odcházel chodbou pryč.

b) jiná vedlejší věta

Spojkové věty	
když	4
poněvadž	2
že	2
až, kdyby, -li	1
Vztažné věty: spojovací prostředek - vztažné zájmeno	
který	1

Celkem jsme zjistili 13 vedlejších vět nevyjadřujících časové významy. Z těchto uvádíme věty nepříslovečné povahy, neboť příklady příslovečných vět jsme z důvodu jejich vnitřní sémantické klasifikace zmínili výše. Těmito vedlejšími větami jsou:

- **přívlastková uvozená vztažným zájmenem**

Era Torrismundo que, una vez celebradas solemnemente las bodas con Sofronia en presencia de Carlomagno, cabalgaba con su esposa y un rico séquito hacia Curvaldia [...]

Byl to Thorismund, který za účasti Karla Velikého okázale oslavil svou svatbu se Sofronií a nyní jel se svou nevěstou a početnou družinou do Kurvaldska [...]

- **předmětná uvozená spojkou ‚že‘**

*Aprovecho esta ocasión para decirle que después de la muerte de su tío, su tía, **una vez liquidado el negocio**, se adentró en un camino que el respeto me impide calificar [...]*

*Používám této příležitosti, abych Vám sdělil, že po strýčkově smrti Vaše teta **zrušila podnik** a dala se na cestu, kterou mi počestnost brání blíže označit [...]*

Ve výrazně menší míře se při vyjádření absolutní konstrukce *una vez* + part. v češtině objevil větný člen či hlavní věta. Pokud jde o větněčlenskou platnost, nejčastěji český protějšek zkoumané konstrukce plnil funkci **přísllovečného určení času** (34krát)

***Una vez concluida la ceremonia del funeral**, Walimai conminó a la tribu a elegir el nuevo jefe.*

***Po skončení pohřební slavnosti** vyzval Walimai členy kmene, aby zvolili nového náčelníka.*

Ve zbývajících případech jsme shledali **přívlastek** (1), **přísllovečné určení příčiny** (2) a **průvodních okolností** (3).

(1) *Quinto, y último, signo es el hecho de que, **una vez quemados los herejes**, recojan los huesos convertidos en cenizas, y que los conviertan en objeto de veneración...*

*Pátým znakem je pak skutečnost, že se sbírají ohořelé kosti **upálených kacířů**, aby byly uctívány...*

(2) ***Una vez obtenida la orden de la máxima autoridad**, Torsten Edklinth pudo crear por fin una pequeña pero legítima unidad operativa.*

***Díky nařízení z nejvyšších míst** mohl Torsten Edklinth konečně sestavit malé, zato však legitimní operativní oddělení.*

(3) *Y mientras Severino, **una vez recibida la autorización del Abad**, hacía transportar el cuerpo por los porquerizos [...]*

*A zatímco Severin **se svolením opata** nechal přenést tělo do lázně [...]*

Co se týče formální stránky vyjádření přísllovečného určení času (vzhledem k marginálnímu zastoupení dalších větněčlenských platností, upřednostňujeme zobecnění údajů), zjistili jsme dvě formy a to **předložkový pád substantiva** či **adverbium**. V naprosté většině převládá první způsob a to s počtem 32 výskytů, zbývajících dva připadají adverbium,

***Una vez finalizadas estas tareas**, se dedicó a preparar el cónclave.*

***Potom** zahájil přípravu konkláve.*

U příslovečného pádu předložkového jsme shledali pravidelnost jednak v substantivním výrazu, který ve 22 případech představovalo tzv. dějové jméno významově odpovídající obsahu participia španělské konstrukce,

Una vez comentado el tema con la señora Berger, hemos podido constatar [...]

Po probrání celé záležitosti s paní Bergerovou jsme dospěly k závěru [...],

jednak v předložce uvozující toto substantivum, kterou byla ve 30 případech předložka **po**,

Una vez terminada la comida, Pippin se quedó allí un rato, pero no tardó en despedirse [...]

Po jídle Pipin chvíli poseděl a pak se rozloučil [...]

Una vez iniciada la contienda lo más probable es que se unan a los insurgentes.

*Je velmi pravděpodobné, že by se okamžitě **po vypuknutí boje** připojily k povstalcům.*

Hlavní věta, jakožto český protějšek zkoumané konstrukce, našla své uplatnění v 11 případech, přičemž v 9 z nich ve slučovacím poměru buď asyndetickém,

Una vez memorizados todos los detalles, me abstraigo en el libro y sorteo los obstáculos.

Nahraju si všechno do paměti, ponořím se do knihy a překonám všechny nástrahy,
nebo syndetickém se spojkou **a**,

Los patos, una vez atravesado el espejo de agua, habían reemprendido el camino entre la hierba con sus pasos palmeados.

Kachny přeplavaly zrcadlovou hladinu a začaly si svýma plácačkama znovu vykračovat v trávě.

V jednom případě byla hlavní věta v poměru adverzativním,

El joven se quedó algo confundido, como frenado en su arretrato, pero, una vez vencido un ligero balbuceo, recomenzó, con el calor de antes [...]

Mladík upadl poněkud do rozpaků, jako by někdo zchladil jeho zápal, ale přemohl malé zakoktání a spustil s touž horlivostí jako prve [...]

Na závěr dodejme, že ve dvou případech konstrukce *una vez* + part. nebyla v češtině vyjádřena,

[...] al igual que al comisario Oswald Mårtensson, quien debía dar cuenta de lo ocurrido in situ una vez recibido el aviso.

Rovněž přizvali komisaře Oswalda Mårtenssona, který je měl zpravit o tom, co se na místě činu událo.

Výsledky případové studie potvrdily tendenci češtiny vyjadřovat průvodní okolnosti procesualmente, která se dle očekávání projevila ve výrazně vyšší frekvenci vedlejších vět v porovnání s ostatními prostředky vyjádření španělské konstrukce *una vez* + part. v češtině. Jak jsme z důvodu vymezení časovým určením *una vez* předpokládali, konstrukce nejčastěji vyjadřovala temporální významy (220 případů, 88 %), v zanedbatelném zastoupení také významy obecně okolnostní nebo příčinné (14 případů, 6 %).

6. ZÁVĚRY

Tématem diplomové práce byla problematika participia v současné španělštině na pozadí českého jazykového systému. V teoretické části jsme nejprve vymezili pojetí zkoumaného jevu platné pro účel naší práce, začlenili participium do kontextu nefinitních tvarů slovesných a popsali jeho obecné rysy z morfologického a syntaktického hlediska. Následně jsme se věnovali konkrétním gramatickým otázkám přímo souvisejícím s participiem, v jejichž rámci jsme podali výklad o participiu jako součásti slovesných tvarů a jako výrazu plnicího funkci adjektiva a jádra absolutních konstrukcí. Vzhledem ke kontrastivnímu pojetí výzkumné části jsme teorii uzavřeli komentářem o českém přičestí jako potenciálním protějšku španělského participia, o využití těchto slovesných derivátů při vyjádření druhého sdělení a o jazykové typologii a z ní vyplývajících rozdílech mezi španělštinou a češtinou relevantních pro srovnávací analýzu.

V empirické části jsme s využitím paralelního korpusu *InterCorp* a jednojazyčného korpusu *CREA* analyzovali dvě konstrukce s participiem reprezentující gramatické jevy charakteristické pro španělský jazyk: *dar por* + part. jako prostředek vyjádření PSD a *una vez* + part. jako prostředek vyjádření druhého sdělení. V každé případové studii jsme se zaměřili na vybrané problémy formální i sémantické podstaty. U obou konstrukcí nás zajímala četnost výskytu, konkrétní participia tvořící jejich jádro, sémantická interpretace jejich obsahu a forma vyjádření v češtině. V případě absolutní konstrukce *una vez* + part. jsme se pro její specifické syntaktické chování zaměřili také na pozici vzhledem k predikační větě. Zjištěné výsledky jsme kvantifikovali a porovnali s vyloženou teorií.

V korpusu *InterCorp* jsme vyhledali celkem 433 případů perifráze *dar por* + part. a 251 případů absolutní konstrukce *una vez* + part. U obou konstrukcí jsme shledali vyšší frekvenci participií derivovaných ze sloves denotujících (explicitně i implicitně) ukončenost jako *concluir*, *finalizar*, *hacer*, *terminar* či *perder*. Všechna zjištěná participia obecně označovala děje nebo ohraničené stavy a jejich význam se slučoval s rezultativní, temporální či aspektuální hodnotou příslušné konstrukce.

Při kontrastivní analýze jsme u obou konstrukcí zaznamenali významné rozdíly v protějšcích související s lingvistickou typologií srovnávaných jazyků. Pokud jde o formu vyjádření v češtině, v případě konstrukce *dar por* + part. převládalo sloveso s 52 % všech případů, 31 % připadalo slovesu doplněnému dalším větným členem, 12 % složené větě a v 5 % buď španělská konstrukce nebyla vyjádřena, nebo byl její význam natolik modifikován, že její formální vymezení bylo nemožné. České protějšky obecně zachovávaly rezultativní povahu španělské konstrukce, k čemuž byly v rámci slovesa využity slovtvorné a

tvárovorné prostředky jako prefixy a opisné pasivum nebo prostředky lexikální plnicí zpravidla funkci příslovečného určení času. Výsledky tak potvrdily teoretický předpoklad, že čeština vyjadřuje významy související s PSD slovotvorně nebo lexikálně. V 88 případech (20 % všech případů) měl český ekvivalent formu slovesa doplněného verbálním atributem, přičemž v 96 % slovesný výraz konvenoval se sémantikou španělského *dar* (ve významu *considerar*). Při analýze zaměřené na konkrétní formy českých protějšků jsme shledali, že platí přímá úměra mezi četností výskytu příslušné konstrukce ve španělštině a automatizací jejich ekvivalentů v češtině. Zde však musíme podotknout, že zkoumaný materiál byl méně reprezentativní, pročež tento závěr předkládáme spíše jako podnět k dalšímu bádání. Výrazné pravidelnosti při vyjádření do češtiny vykazovalo spojení *dar por vencido* s ekvivalentem *vzdát* (včetně zvrtného tvaru) v 50 % všech vyjádření, *dar por terminado* s ekvivalentem ‚skončit‘ příp. ukončit ve 40 % všech vyjádření, *dar por hecho* s ekvivalenty ‚považovat/vzít za hotovou‘ věc a ‚předpokládat‘ ve 47 % všech vyjádření a *dar por sentado* s ekvivalenty ‚považovat/brát za samozřejmé/samozřejmost‘ a ‚předpokládat/vycházet z předpokladu‘ v 56 % všech vyjádření.

Výsledky kontrastivní analýzy absolutní konstrukce *una vez* + part. potvrdily předpokládaný nepoměr mezi češtinou a španělštinou ve využití větných kondenzorů jako prostředku vyjádření druhého sdělení. Nečastějším českým protějškem zkoumané absolutní konstrukce byla vedlejší věta s celkovým počtem 199 případů, což představovalo 79 % všech výskytů. Toto výrazné procentuální zastoupení dokládá skutečnost, že čeština má sklon stylizovat průvodní okolnosti procesuálně, zatímco španělština upřednostňuje jejich statické vyjádření prostřednictvím kondenzorů. V menší míře konstrukci odpovídal větný člen (15 %) a hlavní věta (5 %). Co se týká postavení absolutní konstrukce vzhledem k predikační větě, v souladu s vyloženou teorií jednoznačně převládala antepozice (77 %), zbývající podíl se dělil mezi postpozici (17 %) a interpozici (6 %).

Z hlediska sémantické interpretace byly obsahy konstrukce *una vez* + part. spjaty s vyjádřením převážně časových významů (88 %), v zanedbatelné míře také s významy obecně okolnostními nebo příčinnými (5 %). Formálním prostředkem vyjádření časových vztahů byly zejména vedlejší věty spojkové (76 %) uvozované spojovacími výrazy ‚jakmile‘, ‚když‘ a ‚až‘.

V rámci obou případových studií se slovesná povaha španělského participia v určitých případech promítla i do případných jmenných výrazů tvořících součásti českých protějšků a to v užití slovesných jmen nebo složených tvarů adjektiv odvozených z přičestí. Mizivé procento využití přičestí či transgresivu při vyjádření zkoumaných španělských

konstrukcí v češtině jen potvrdilo, že oba tyto gramatické jevy jsou v naší mateřštině na ústupu.

Na závěr naší práce dodejme, že jsme si nekladli za cíl poskytnout vyčerpávající výzkum všech gramatických jevů přímo souvisejících s participiem, nýbrž jsme se zaměřili na dvě vybrané otázky této obširné problematiky. Komplexně vyložená teorie a zjištěné výsledky případových studií jednak poskytují informace o zkoumaném jevu, jednak mohou posloužit jako výchozí materiál k dalšímu bádání.

7 RESUMÉ VE ŠPANĚLSKÉM JAZYCE

El participio en el español actual

En el presente trabajo abordamos el tema del participio pasado (en adelante el participio) en el español actual en comparación con el sistema lingüístico checo. El trabajo consta de dos partes: teórica y empírica.

En la parte teórica, hemos definido el concepto del fenómeno estudiado, hemos delimitado su posición entre las demás formas no personales del verbo y descrito sus rasgos generales tanto morfológicos como sintácticos. A continuación, nos hemos ocupado de las cuestiones de gramática específicas directamente relacionadas con el tema del participio analizando este mismo como parte de las formas verbales y como unidad léxica que cumple la función de un adjetivo o de un núcleo de las construcciones absolutas. Respecto al enfoque contrastivo de nuestro trabajo, hemos expuesto las características del participio checo como el posible equivalente de su homólogo español y la función de ambos como medios de expresión de semipredicatividad. Concluimos la parte teórica haciendo mención de la tipología lingüística del famoso tipólogo Vladimír Skalička comentando las diferencias que de esta se desprenden entre los sistemas lingüísticos checo y español.

En la parte empírica hemos procedido al análisis de dos construcciones de participio concretas basándonos en los extractos lingüísticos obtenidos del corpus paralelo *Intercorp* y del *Corpus de Referencia del Español Actual (CREA)*. En el marco del primer estudio de caso, hemos analizado la construcción *dar por* + part. como medio de expresión de la categoría del carácter de la acción verbal y, en el marco del segundo, la construcción absoluta *una vez* + part., en concreto su forma bimembre, como medio de expresión de la semipredicatividad. En los dos estudios nos hemos centrado en la frecuencia de las construcciones en el español, en los participios concretos que forman sus núcleos, en la interpretación semántica y en la forma de expresarlos en checo. Además, dada la particularidad sintáctica de la construcción absoluta *una vez* + part., hemos prestado atención a su posición respecto a la oración predicativa. Hemos cuantificado y comparado los resultados con la teoría expuesta.

En lo que se refiere a los participios como elementos constitutivos de las construcciones estudiadas, hemos descubierto que la mayoría derivaba de los verbos con el significado (implícito o explícito) de finalización o terminación de un proceso o acción (concluir, finalizar, hacer, terminar o perder). En general, los verbos denotaban eventos o estados acotados y de tal manera concordaban con el valor resultativo, temporal o aspectual de la construcción en cuestión.

El análisis contrastivo ha revelado diferencias muy interesantes entre los equivalentes checo y español relacionados con la tipología lingüística de una lengua aislante y otra flectiva. Entre las formas de expresar la construcción *dar por* + part. en checo dominaba, en su mayoría, el verbo o el verbo acompañado por un complemento o complementos. Generalmente, los equivalentes checos conservaban el valor resultativo de la construcción sirviéndose de recursos morfológicos o léxicos. A continuación, hemos observado cierta conexión entre la frecuencia de las construcciones *dar por* + part. de verbos concretos y la regularidad de la forma de sus equivalentes checos, en otras palabras, cuanto más frecuente era la construcción en el español mostrando la tendencia a lexicalizarse, más homogénea era la forma de su expresión en checo.

Los resultados del análisis de la construcción absoluta *una vez* + part. han verificado la asimetría en el uso de los elementos de condensación de la información entre las lenguas contrastadas destacando la diferente manera de formular las circunstancias comitativas o de manera procesual (checo), o de manera estática (español). El equivalente checo correspondía en un 79% a oraciones subordinadas que expresaban en su mayoría las relaciones temporales. En cuanto a la posición, en el 77% de todos los casos la construcción absoluta se encontraba en la protasis.

El objetivo de nuestro trabajo ha sido plantear las cuestiones teóricas tanto morfológicas como sintácticas vinculadas al tema del participio y someter dos fenómenos participiales a una investigación lingüística basada en el análisis de corpus. Los resultados obtenidos no solo complementan la parte teórica, sino que pueden servir de punto de partida para nuevos trabajos y escritos.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- **ALARCOS LLORACH**, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos, D. L., 1999.
- **ALARCOS LLORACH**, Emilio. *Gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 2000.
- **BAÉZ SAN JOSÉ**, Valerio; **DUBSKÝ**, Josef; **KRÁLOVÁ**, Jana. *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999.
- **ČEHOVÁ**, Marie a kol. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství, 1996
- **ČERMÁK**, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2004
- **ČERMÁK**, Petr. Al + infinitivo: estudio contrastivo checo-español. *Acta Universitatis Carolinae - Romanistica Pragensia XVIII*, 2009, 2, s. 49–64
- **ČERMÁK**, Petr. *Tipología del español actual a la luz de la teoría de Vladimír Skalička*. Praha: Karolinum, 2009.
- **DINI**, Luca. Aspectual Constraints on Italian Absolute Phrases. *Quaderni del Laboratorio di Linguistica*, 1994, 8, s. 52–87.
- **FERNÁNDEZ LEBORANS**, María Jesús. Sobre construcciones absolutas. *Revista española de lingüística*, 1995, núm. 25, s. 365–396.
- **GÓMEZ TORREGO**, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. Madrid: SM, D. L., 2002.
- **GOMIS**, Pedro; **SEGURA**, Laura. *Vademécum del verbo español*. Madrid: Sociedad General Española de Librería, 1998.
- **GREPL**, Miroslav a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny, 1995.
- **GREPL**, Miroslav; **Karlík**, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.
- **HAMPLOVÁ**, Sylva: *Stručná mluvnice španělštiny*. Praha: Academia, 1996.
- **HERNANZ**, María Lluïsa. „Concordancia, reacción y aspecto: las construcciones absolutas en español actual“. In Beatriz Garza Cuarón, José Antonio Pascual Rodríguez, Alegría Alonso González (ed.): *II Encuentro de lingüistas y filólogos de España y México*. Salamanca 25–30 de noviembre de 1991, 1994, s. 367–402.
- **HERNANZ**, María Lluïsa. Spanish Absolute Constructions and Aspect. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 1991, 1, s. 75–128.
- **HERNANZ**, María Lluïsa; **SUÑER GRATACÓS**, Avel.lina. „La predicación: la predicación no copulativa. Las construcciones absolutas“. In Violeta Demonte

Barreto, Ignacio Bosque (ed.): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1999, s. 2525–2560.

- **Karlík, Petr; Nekula, Marek a kol.** *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.
- **KNITTLOVÁ, Dagmar.** „K problematice španělských kondenzorů“. *Časopis pro moderní filologii*. 49/1967, s. 223–231.
- **MARÍN, Rafael.** De nuevo sobre las construcciones absolutas. *Círculo de lingüística aplicada a la comunicación*, 2002, núm. 10.
- **MIGUEL APARICIO, Elena de.** *El aspecto verbal en la sintaxis del español: perfectividad e impersonalidad*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1992.
- **NÜBLER, Norbert.** „Neurčité tvary českého slovesa“. In Petr Karlík, Zdeňka Hladká (ed.): *Čeština - univerzália a specifika IV*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 277–284.
- **REAL ACADEMIA ESPAÑOLA.** *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa libros, 2009.
- **TRÁVNÍČEK, František.** *Mluvnice spisovné češtiny II. Skladba*. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951.
- **YLLERA FERNÁNDEZ, Alicia.** „Las perífrasis verbales de gerundio y participio“. In Violeta Demonte Barreto, Ignacio Bosque (ed.): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1999, s. 3391–3442.
- **ZAVADIL, Bohumil.** *Současný španělský jazyk, I-II*. Skripta FF UK. Praha: UK, 1995.
- **ZAVADIL, Bohumil; ČERMÁK, Petr.** *Mluvnice současné španělštiny. Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010.
- **ZAVADIL, Bohumil; ČERMÁK, Petr.** *Sintaxis del español actual*. Praha: Karolinum, 2008.

Elektronické prameny

- *Český národní korpus - InterCorp*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 23. 05. 2013, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus de referencia del español actual*. <<http://www.rae.es>>
- www.rae.es

- <http://prirucka.ujc.cas.cz/>
- <http://ssjc.ujc.cas.cz/>
- <http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/index.html>